UTJECAJ KULTURNOG TURIZMA NA RAZVOJ GRADOVA U DALMACIJI

Radmilo, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:827672

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

REFST - Repository of Economics faculty in Split

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

UTJECAJ KULTURNOG TURIZMA NA RAZVOJ GRADOVA U DALMACIJI

Mentor:
Prof. dr. sc. Želimir Dulčić

Studentica:
Nikolina Radmilo

Split, ožujak, 2016

SADRŽAJ:

1. UVOD....4
1.1. Problem istraživanja....4
1.2. Predmet istraživanja....4
1.3. Ciljevi istraživanja....5
1.4. Istraživačke hipoteze....5
1.5. Metode istraživanja....7
1.6. Doprinos istraživanja....8
1.7. Struktura Diplomskog rada....8
2. TEORIJSKI PRISTUP KULTURNOM TURIZMU....10
2.1. Definicije i značenje osnovnih pojmova u kulturnom turizmu....10
2.2. Odnos kulture i turizma....15
2.3. Kulturna baština kao dio turističke ponude....17
2.4. Valorizacija i revitalizacija kulturnog naslijeđa u turizmu....19
2.5. Kulturni turizam u svijetu....20
2.6. Kulturni turizam u Republici Hrvatskoj....21
3. GEOPROMETNI POLOŽAJ I POVIJEST DALMACIJE....24
3.1. Geoprometni položaj Dalmacije....24
3.2. Povijest Dalmacije....25
4. TURISTIČKA PONUDA ODABRANIH DALMATINSKIH GRADOVA....27
4.1. Turistička ponuda Zadra....27
4.2. Turistička ponuda Šibenika....33
4.3. Turistička ponuda Trogira....42
4.4. Turistička ponuda Splita....46
4.5. Turistička ponuda Solina....51
4.6. Turistička ponuda Dubrovnika....55
5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA....62
5.1. Općeniti podatci o ispitanicima....63
5.2. Utjecaj rasta broja kulturnih manifestacija na broj posjetitelja u odabranim gradovima....64
5.3. Utjecaj kulturnog turizma na broj zaposlenih u odabranim gradovima....64

5.4. Utjecaj povećanja broja posjetitelja na gradski proračun.....65
5.5. Utjecaj zadovoljstva stanovništva kulturnom ponudom odabranih gradova na razvoj gradova u Dalmaciji.....65
5.6. Utjecaj zadovoljstva zaposlenika kulturnom ponudom odabranih gradova na razvoj gradova u Dalmaciji.....72
6. ZAKLJUČAK.....79

LITERATURA.....81
SAŽETAK.....84
SUMMARY.....84
POPIS SLIKA I TABLICA.....86
PRILOZI.....88

1. UVOD

1.1. Problem istraživanja

Problem rada je istražiti u kojoj mjeri kulturni turizam utječe na razvoj pojedinih gradova u Dalmaciji. U zadnje vrijeme primjećuje se kako broj posjetitelja u Dalmaciji raste iz godine u godinu. Konkretan problem istraživanja je turistička aktivnost.

Veći dalmatinski gradovi i njihova okolna mjesta koja će se uzeti u obzir kod istraživanja su Zadar i Nin, Šibenik, Trogir, Split i Solin te Dubrovnik. Svaki od tih gradova ima svoju daleku i bogatu povijest koja se, u nekim mjestima manje a u drugima više, pokušava oživjeti u svrhu privlačenja posjetitelja. Povećanjem broja posjetitelja dolazi se i do bitnijih odgovora na pitanje, poput onih što je te posjetitelje privuklo da dođu u te gradove, koliko su zadovoljni ponudom, hoće li se opet vratiti, što im nedostaje u ponudi i slično.

Problem istraživanja je što glavna sezona u Dalmaciji traje jako kratko, svega 60 dana. Iako su neki gradovi na dobrom putu da tu sezonu produže još uvijek je potrebno proraditi na tom problemu. Također, neki od odabranih gradova bilježe i pad broja posjetitelja iz godine u godinu i to zbog nedostatka zabavnog programa te noćnog života u tim mjestima.

Atraktivnost gradova kao turističkih destinacija može se gledati prema broju turističkih noćenja i dolazaka, ali i prema prodanim kartama za određene manifestacije, posjete kulturnim ustanovama i slično pomoću kojih se također može vidjeti koliko su posjetitelji zadovoljni tim kulturnim manifestacijama i ustanovama.

1.2. Predmet istraživanja

Kako bi saznali u kojoj mjeri kulturni turizam doprinosi rastu broja posjetitelja potrebno je napraviti istraživanje. Predmet istraživanja ovog rada ogleda se u utvrđivanju relevantnih turističkih spoznaja, objašnjenja i dosadašnjih zakonitosti i analize vezanih za ekonomske i socijalne utjecaje kulturnog turizma koji ima ulogu kod povećanja turističke ponude odabranih gradova.

Kako je tema vezana uz gradove u Dalmaciji bitno je naglasiti da svaki od ovih odabranih gradova ima tisućljetnu povijest koja se može vidjeti na kulturnim građevinama i običajima koji potječu iz tih davnih vremena.

Svaki od ovih gradova raspolaže sa određenim brojem atrakcija koje su na raspolaganju turistima, te nude za svaku vrstu turista po nešto. To se može vidjeti po broju noćenja i turista koji dolaze u sezoni, te popunjenošću smještajnih kapaciteta. Problem pojedinih gradova jest u nedovoljnom broju kulturnih sadžaja i manifestacija te zastarjeloj kulturnoj turističkoj ponudi koja gubi na atraktivnosti.

Turizam se u ovim gradovima ne razvija u zasluženoj mjeri te se na taj način koči daljnji razvoj. Treba postojati raznovrsnost ponude na kojoj je potrebno kontinuirano raditi jer su današnji turisti sve zahtjevniji, žele vidjeti i sudjelovati u nečemu u čemu ne mogu uživati kod kuće.

1.3. Ciljevi istraživanja

Osnovni cilj istraživanja je analizirati važnost kulturnog turizma za razvoj gradova u Dalmaciji. Potrebno je istražiti kako ponuda kulturnih manifestacija i ustanova te zadovoljstvo lokalnog stanovništva i zaposlenika djeluje na razvoj dalmatinskih gradova.

Zatim je potrebno utvrditi kako broj manifestacija utječe na broj posjetitelja u odabranim gradovima u Dalmaciji.

Jedan od ciljeva istraživanja je i analizirati međuovisnost kulturnog turizma i broja zaposlenih kao i utjecaj na gradske proračune odabranih dalmatinskih gradova.

Također, cilj je i analizirati zadovoljstvo stanovništva postojećom kulturnom ponudom odabranih gradova u svrhu unaprijeđenja i podizanja kvalitete iste. Važno je utvrditi u kojoj mjeri je kulturna ponuda odabranih gradova atraktivna te razvijena na tom području.

1.4. Istraživačke hipoteze

Nakon prethodno definiranih ciljeva i problema istraživanja navode se slijedeće hipoteze postavljene u svrhu donošenja zaključaka i ispunjenja cilja istraživanja.

Polazna, nulta hipoteza glasi:

H0: kulturni turizam pozitivno djeluje na razvoj odabranih gradova u Dalmaciji

Pomoćne hipoteze glase:

H1: rast broja kulturnih manifestacija utječe na rast broja posjetitelja u odabranim gradovima

Kulturne manifestacije predstavljaju povijest i tradiciju nekog naroda, države ili mjesta i ključan je čimbenik u privlačenju mnogobrojnih posjetitelja u destinacijama. Dobro organizirane manifestacije mogu postati odskočna daska u razvoju turizma odabranih gradova te tako direktno i indirektno pridonijeti razvoju samog grada. Samim time može doći do povećane potražnje za manifestacijama koje mogu postati sinonim za to mjesto te na taj način podići ljestvicu u kvaliti i broju usluga koje to mjesto nudi kako bi se istaknulo na jako velikom tržištu koje je na raspolaganju posjetiteljima.

H2: kulturni turizam pozitivno utječe na broj zaposlenih u odabranim gradovima

Podizanjem kvalitete usluga u kulturnom turizmu doći će i do povećanja broja radnih mjesta koja su prijeko potrebna kako bi se zadovoljila potražnja od strane posjetitelja koji borave ili će boraviti u određenom mjestu. Također, povećanjem broja manifestacija koje upotpunjavaju ponudu kulturnog turizma dolazi do rasta broja zaposlenih čija je zadaća i dalje privlačiti turiste i promovirati mjesto kako bi potražnja za lokalnim manifestacijama rasla i na taj način ostvarivali dobri turistički rezultati.

H3: povećanje broja posjetitelja pozitivno utječe na povećanje gradskog proračuna

Ostvarivanjem dobrih poslovnih i turističkih rezultata dolazi do priljeva određenih sredstava u gradskom proračunu grada. Povećanim brojem posjetitelja dolazi do povećane potrošnje u mjestima u kojima borave te na taj način putem raznih poreza i pristojbi dio sredstava odlazi u gradski proračun čija uprava ponovno može ta sredstva uložiti u daljnji razvoj grada.

H4: zadovoljstvo stanovništva kulturnom ponudom odabranih gradova pozitivno utječe na razvoj gradova u Dalmaciji

Primarni cilj svakog turističkog i neturističkog subjekta u gradovima u Dalmaciji, ali i šire, bi trebalo biti zadovoljstvo svakog gosta ali i svakog stanovnika tog mjesta. Ukoliko je stanovništvo zadovoljno kulturnom ponudom grada u kojem žive biti će i sami voljni poduzeti neke korake kako bi potpomogli razvoj iste i na taj način osigurali bolje uvjete za prihvat i boravak posjetitelja koji doprinose dodatnom razvoju grada. Lokalno stanovništvo je korisnik ali i organizator te kulturne ponude grada čiji je cilj ostvariti dobre poslovne rezultate i poboljšati image mjesta a to se

može napraviti samo dobrom suradnjom organizatora i stanovništva koje igra važnu ulogu u razvoju gradova.

H5: zadovoljstvo zaposlenika kulturnom ponudom odabranih gradova pozitivno djeluje na razvoj gradova u Dalmaciji

Ljubaznost djelatnika, ali i samih građana iznimno je važna za turističku djelatnost i uspostavljanje kontakta s posjetiteljom. To je njihov prvi susret na kojem stječu prvi i najvažniji dojam o svom odabranom odmoru. Također, potrebno se pobrinuti za čistoću, urednost i dostupnost sadržaja koji su im na raspolaganju kao i za kulturna događanja koja će posjetiteljima upotpuniti vrijeme provedeno u mjestu i njegovoj okolici. Sve to dovodi do zadovoljnog posjetitelja koji će se u budućnosti sigurno vratiti ili barem promovirati i približiti kulturnu ponudu i mjesto u kojem je boravio svojoj obitelji, prijateljima, poznanicima i svim drugim potencijalnim posjetiteljima tog mjesta. Na taj način su i zaposlenici zadovoljniji odrađenim poslom te su spremniji na daljnje unaprijeđivanje ponude grada u kojem rade, što će se pozitivno odraziti na dolaske i potrošnju turista a samim time i na razvoj grada.

1.5. Metode istraživanja

Nacrt istraživanja korišten u radu je deskriptivnog tipa koji predstavlja uvid u neku situaciju, stanje i sl. U radu će se provesti dvije ankete. Prva anketa biti će namjenjena lokalnom stanovništvu, a druga turističkim djelatnicima i djelatnicima gradske uprave. U obe skupine ispitivati će se se iste varijable; jesu li lokalno stanovništvo i turistički djelatnici zadovoljni kulturnom ponudom u odabranim dalmatinskim gradovima. Ocjenjivati će se kvaliteta manifestacija i novih turističkih proizvoda gradova.

Na temelju provedenog upitnika koji je namjenjen za lokalno stanovništvo dobit će se uvid o tome koliko su oni zadovoljni kulturnom ponudom odabranih gradova, imaju li ono što oni traže te mišljenje i prijedloge za poboljšanje kulturne turističke ponude gradova. Anketom koja je namjenjena turističkim i gradskim djelatnicima želi se također ispitati zadovoljstvo kvalitetom usluga i kvalitetom kulturne turističke ponude koju grad i oni (djelatnici) prezentiraju i nude posjetiteljima. Upitnik je namjenjen svim dobnim skupinama te ženskim i muškim osobama. Budući da se radi o atraktivnosti ponude grada, što veći broj ispitanika je vrlo dobrodošao. Upitnik će se sastojati od pitanja zatvorenog

tipa i jednog otvorenog tipa gdje će ispitanici sami napisati svoje mišljenje o aktualnoj temi.

Podaci korišteni u radu su primarni jer će se istraživanje osobno provoditi. Pitanja će biti vrlo kratka i jasna kako nebi odustali od odgovaranja. Isključivo će se istraživati mišljenje ispitanka.

Statistička metoda korištena u radu je anketiranje, a instrument pomoću kojeg su dobiveni rezultati je upitnik. Ispitanici će biti nasumično odabrani, a istraživanja će se provoditi preko interneta te u Turističkim zajednicama odabranih gradova, zatim u pojedinim kulturnim ustanovama (muzejima, galerijama..) i hotelima kako bi se sakupilo što više podataka za obradu. Također u radu će se koristiti i metoda intervjuiranja gdje će se intervjuirati zaposlenici turističkih zajednica odabranih gradova kako bi se upotpunilo istraživanje.

Dobiveni rezultati istraživanja na kraju će se statistički obraditi i grafički prikazati uz pomoć računalnog programa SPSS te će se prikazati grafički radi lakše usporedbe varijabli.

1.6. Doprinos istraživanja

Doprinos ovog istraživanja je ukazati na nužnost razvoja kulturnog turizma u Dalmaciji, s obzirom na bogatstvo resursa koji čine bitan dio turističke ponude u prethodno navedenim gradovima.

Istražiti će se utjecaj kulturnog turizma na razvoj gradova u svrhu poboljšanja postojeće i razvoja nove ponude gradova. Ovaj rad može poslužiti kao prijedlog za bolje korištenje resursa kulturnog turizma kako bi se povećali pozitivni učinci turizma na području Dalmacije.

Rezultati ankete su empirijski doprinos ovoga rada i dat će nam uvid u percepciju i mišljenje stanovnika i zaposlenika turističkog sektora i gradske uprave o destinacijama i njenoj turističkoj ponudi što je iznimno važno za daljnje uspjehe kulturnog, ali i ostalih posebnih oblika turizma u tim gradovima.

1.7. Struktura Diplomskog rada

Rad će se sastojati od više tematski povezanih cjelina. U prvome dijelu ukratko će se opisati problem i predmet istraživanja, postaviti će se temeljne hipoteze na temelju kojih će se istraživanje provoditi, a potom će se definirati svrha i cilj rada. Također, navesti će

se metode koje će se provoditi u istraživanju i doprinos koji istraživanje ima na problem koji se obrađuje.

U drugom dijelu definirat će se pojmovi kulture, kulturnog turizma i manifestacija te će se osvrnuti na kulturni turizam u Hrvatskoj. Zatim će se ukratko identificirati povijest i bitna geografska obilježja svakog pojedinog odabranog dalmatinskog grada. Nakon toga će se analizirati postojeća kulturna turistička ponuda svih tih gradova te njezino postojeće stanje. U petom dijelu slijedi predstavljanje istraživanja i obrada podataka s ciljem potvrde iznesenih hipoteza istraživanja. Na samome kraju, nakon zaključnih misli, dat će se popis korištene literature, slika, tablica, i grafova korištenih tijekom rada, kao i anketni upitnik te ostali prilozi radu.

2. TEORIJSKI PRISTUP KULTURNOM TURIZMU

2.1. Definicije i značenje osnovnih pojmova u kulturnom turizmu

Pojam kulturnog turizma nije lako definirati, on je složen, često je u uporabi, no postoje brojne razlike u njegovom razumijevanju. Da bi se ispravno razumio, nužno je poznavati definicije pojmova: kultura, turizam, kulturna privreda, kulturno-turistički potencijali, kulturno-turistička ponuda, razvojne politike, odnosno strategije, inter i intra sektorsko povezivanje. Glavni turistički pojmovi će se navesti i objasniti u slijedećim definicijama i obrazloženjima.

Hunziker i Krapf (2008) kažu da je turizam skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim boravkom nije povezana nikakva njihova gospodarska djelatnost.

Prema statističkom kriteriju te definiciji WTO-a, turizam je agregirani izraz pojma turist, koji prema definiciji statistike obuhvaća osobe koje u nekom mjestu izvan svog prebivališta provode najmanje jednu noć u ugostiteljskim, ili nekom drugom objektu za smještaj gostiju, a razlozi boravka su odmor ili rekreacija, zdravlje, učenje (studije), sport, religija, obitelj, poslovi, javne misije, skupovi.

Prema Petrić (2013) rekreacija je temeljna turistička potreba jer čovjek privremeno napušta svoje mjesto stalnog boravka upravo zbog obnove tih svojih sposobnosti i uravnoteženja općeg stanja, prikupljajući time nove poticaje i snagu za kasniji povratak u životnu svakodnevicu.

Prema Petrić (2011) „turistička mjesta u užem smislu jesu naselja unutar svojih administrativnih granica, bez obzira na veličinu. S druge strane, turističko mjesto u širem smislu obuhvaća i svoje šire gravitacijsko područje, ukoliko ono svojim resursima privlači posjetitelje. Upravo iz tog razloga, nešto šireg koncepta turističkog mjesta, nastao je i pojam destinacije.“

Geić (2011) predstavlja turističku destinaciju kao mjesto intezivnog okupljanja turista zbog različitih zadovoljstava koje im pruža, a koje predstavljaju determinante njezine turističke atraktivnosti u sklopu prirodnih i kulturoloških resursa.

Prema Vukonić i Keča (2001) bez obzira na veličinu destinacije, njezine su ključne karakteristike da ona predstavlja integrirani prostor, uključujući smještaj, atrakcije za posjetitelje, rezidentne institucije koje osiguravaju zapošljavanje i prometnu povezanost.

Vukonić i Čavlek (2001) turističku ponudu, potražnju te tržište definiraju na slijedeći način. Turistička ponuda je količina roba i usluga koje se nude na određenom tržištu, u određeno vrijeme i po određenoj cijeni. Sukladno tome turističku ponudu neke zemlje čine svi gospodarski i društveni dionici te zemlje koji na direktni ili indirektni način pridonose raznolikom sadržaju ukupne ponude te tako omogućavaju povećanje turističke potrošnje.

Turističku potražnju predstavlja određena količina roba i usluga koje su turisti određenog trenutka i po odgovarajućim uvjetima spremni platiti. Turistička potražnja se sastoji od objektivnih i subjektivnih čimbenika. Objektivni čimbenici potražnje mogu biti životni standard, radna i životna sredina, političke prilike, slobodno vrijeme, slobodna financijska sredstva i ostali čimbenici.

Turističko tržište je skup odnosa ponude i potražnje u području dobara i usluga koji služe podmirenju turističkih potreba na određenom prostoru, to jest odnosa ponude i potražnje koji nastaju pod utjecajem turističkih kretanja.

Pod kulturom se podrazumijeva ukupnost predmetnih i duhovnih dobara što ih je stvorio čovjek u svojoj društveno-povijesnoj praksi, Geić (2007).

Ako se želi kulturu definirati u odnosu na turizam važno je shvatiti način života zajednice. Prema Jelinčić (2008), kultura se odnosi na skup vrijednosti, vjerovanja, ponašanja, simbola i oblika naučenog ponašanja lokalne zajednice. To znači da se može definirati kao način života koji neka zajednica dijeli i prenosi ga s generacije na generaciju i smatra se tipičnim za određenu društvenu zajednicu. Ona također uključuje i prirodna, povijesna i kulturna postignuća određenog područja i ljudi koji tu žive.

U tom smislu, pojam kulturnog turizma, kao važnog selektivnog vida turizma, treba analizirati s gledišta više znanstvenih disciplina: ekonomske, organizacijske, turističke, kulturološke, edukativne, marketinške i odnosa s javnošću. Na taj način olakšava se njegovo razumijevanje, osobito stoga što navedene discipline podjednako sudjeluju u oblikovanju

osnovnog sadržaja i značenja pojma, ali nemaju zajednički jezik sporazumijevanja. Uzevši sve navedeno u obzir, opravdano se stječe dojam da će bilo kojoj definiciji pojma kulturnog turizma nedostajati artikuliranosti, što će otežati njegovo razumijevanje. No, unatoč svemu, pokušat će se u radu definirati na najjednostavniji mogući način.

Masovni turizam uz koji se vežu more i sunce postupno se smanjuje, a zamjenjuju ga selektivni oblici turizma. Poznati su mnogi oblici, vrste i podvrste selektivnog turizma kao što su, primjerice, nautički, zdravstveni, kongresni, lovni, ribolovni, kulturni i mnogi drugi. Svaki od tih oblika selektivnog turizma prilagođava svoju turističku ponudu u skladu sa odabranim turističkim proizvodima koje određena destinacija nudi da bi zadovoljila potražnju.

Vrtiprah (2006) kaže kako su danas najtraženije turističke destinacije koje omogućuju turistima bavljenje različitim aktivnostima, koje njeguju tradiciju i prilagođavaju ponudu interesima, potrebama, motivaciji i ponašanju turista.

Selektivni oblici turizma poseban značaj pridaju održivom turizmu, koji predstavlja razvoj za sadašnje generacije ali na način da se ne ugrožava razvoj budućih generacija. Drugim riječima, potrebno je osigurati da se svi resursi koji se koriste danas također mogu koristiti u budućnosti.

Postoje mnogobrojne i različite definicije kulturnog turizma. Prema S. Geiću (2007) selektivni vid kulturnog turizma se definira kao iznimno složeni specifični oblik turizma koji uključuje i iskustvo turista, pri čemu se težište sve više stavlja na različite vrlo disperzirane interese turista , a ne samo na uobičajene kulturne atraktivnosti i atrakcije lokaliteta. Pojam kulturnog turizma sjedinjuje u sebi složene interaktivne pojmove kulture i turizma kao blisko vezanih društvenih fenomena. Obilježja kulturnog turizma su: međufukcionalnost kulture i turizma, recipročni međuutjecaj, korelativni odnosi tog gotovo jedinstvenog fenomena. Kultura pospješuje razvoj turizma i njegove efekte a turizam valorizira gotovo sve elemente kulture. Kulturni turizam je važna selektivna forma turizma uz neophodnost vrlo uske suradnje kulture i turizma te pojave kolizije i konflikata turizma i kulture u neposrednoj praksi.

McKercher i du Cros (2002) kulturni turizam definiraju kao „najstariji „novi“ turistički fenomen“ jer ljudi još od rimskog doba kreću na put zbog kulturnih motiva, samo što tada to nije prepoznato kao kulturni turizam.

Jedna od najprihvaćenijih definicija koju nalazimo u literaturi je ona od G. Richardsa (1999.): "Kulturni turizam označava kretanje ljudi koje je uzrokovano kulturnim atrakcijama

izvan njihovog uobičajenog mjesta stanovanja, s namjerom sakupljanja novih informacija i iskustava kako bi zadovoljili svoje kulturne potrebe".

„Kulturni turizam predstavlja putovanje turista s ciljem sudjelovanja na određenim kulturnim manifestacijama, festivalima, priredbama, posjete galerija, muzeja, arheoloških lokaliteta, spomenika i sl. On je uvjetovan kulturnom ponudom određene turističke destinacije. Ovaj oblik selektivnog turizma donosi mnoge prednosti i za turiste i za lokalno stanovništvo. Preduvjet razvoja kulturnog turizma je prihvaćanje lokalne zajednice i želja za razvitkom tog oblika turizma. Mnogi su spomenici i lokaliteti zaštićeni i sačuvani zahvaljujući razvitku kulturnog turizma. Zbog toga turizam ima pozitivne učinke na iste utoliko što doprinosi njihovom održavanju i očuvanju. Ovaj oblik turizma u stvari opravdava napore koje spomenuto održavanje i očuvanje zahtijevaju od ljudske zajednice zbog socio-kulturne i ekonomske dobrobiti koju donose stanovništvu“ (preuzeto sa: eknjiznica.unipu.hr/403/).

Postoje brojni materijalni i nematerijalni atributi koji su još jedan od preduvjeta za razvoj kulturnog turizma a možemo ih podijeliti na slijedeći način, Jelinčić (2008).

Pod kulturnom baštinom se podrazumijevaju:

- Spomenici
- Skupine zgrada
- Znamenita mjesta

Pod prirodnom baštinom podrazumijeva se:

- Spomenici prirode
- Geološke ili fiziografske formacije i zone koje su prebivališta ugroženih biljaka i životinja
- Znamenita mjesta prirode ili točno definirane prirodne zone koje imaju iznomnu vrijednost ili pak zone prirodnih ljepota.

Spomenička baština prema S. Geiću (2007) je sastavni dio kulturne baštine i ona je rezultat rada i stvaralaštva čovjeka kroz preoblikovanje prirode i integraciju prirodnih i kulturnih dobara i vrijednosti.

Turistička kultura je skup i stupanj navika, spoznaja i postupaka koji osposobljavaju čovjeka da se vlada i snalazi u odnosima i pojavama koje nastaju i nameću se putovanjem te boravkom u turističke svrhe.

Turistička kultura se prema Richardsu (1996) može podijeliti na tri aspekta:

- Kultura putovanja – doživljaj nekih novih kulturnih i prirodnih ambijenata
- Kultura odmaranja – povezana sa kulturnim i rekreativnim programima i planiranim sadržajima u okviru korištenja slobodnog vremena u turizmu
- Kultura poslovanja – organizacija brojnih čimbenika turističke potražnje i kreiranje turističke ponude, pri tome koristeći sve prirodne i antropogene potencijale uz etičke principe.

Turistička kultura razmatra način kako sustavno graditi turizam, misleći pritom na osvješćivanje važnosti baštine, njene kulturološke i razvojne dimenzije od lokalne do svjetske razine. Istodobno, ona nastoji ponuditi na integrirani način znanja iz područja turizma, poduzetništva i marketinga, kao i vještina dobrog komuniciranja, poznavanja jezika, timskog rada i suvremenih tehnologija. Drugim riječima, njezin je cilj podučavati prepoznavanju vrijednosti materijalne i nematerijalne baštine, ali i očuvanju ljudske dimenzije, gostoljubivosti i izvornosti. Ugodno okruženje i ljubazni građani – domaćini, te gosti, pronositelji vrijednosti svog zavičaja i kulture, značajna su jamstva ekonomskog, društvenog i općeg napretka.

Stvaraju se time preduvjeti uzajamnog poznavanja i uvažavanja kao doprinos izgradnji kulture mira te pridonosi gospodarskom razvoju, a time boljitku i blagostanju pojedinca i društva u cijelosti. U kontekstu ovog posljednjeg posebno treba istaknuti njezinu ulogu u smanjenju rastuće nezaposlenosti, jer ona nudi znanja i vještine koje omogućuju bavljenje turizmom, od profesionalnog odnosa do samozapošljavanja.

Za razliku od kulturnog turizma koji ima potrošački karakter, turističkoj kulturi je cilj odgojiti i obrazovati, izgraditi “kulturnog domaćina“ koji će svojim znanjem, radom i zalaganjem usmjeriti ponudu svoje turističke zemlje ili regije prema što većem broju "kulturnih turista", a to podrazumijeva, prema nekim određenjima, goste natprosječnog obrazovanja i prihoda te iskusne putnike koji su zainteresirani za kulturna događanja. Istodobno, tako se postaje i kulturni gost, čije potrebe postaju puno šire i osviještenije u pogledu kulture domaćina ali i ostalih turista u destinaciji.

Najznačajniji aspekti kulturnog turizma, prema Jelinčić (2008), mogu se sažeti u 6 točaka – upravljanje kulturom za potrebe turizma, učinci kulture na turizam, utjecaj turizma

na kulturu destinacije, percepcija imidža destinacije od strane potencijalnih turista, potrošnja kulturnog turista i kulturni utjecaj turizma na turiste.

2.2. Odnos kulture i turizma

Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji čak 37% svih putovanja je motivirano kulturno-turističkim razlozima tako da se 240 milijuna godišnjih putovanja pripisuje upravo kulturnom turizmu (preuzeto sa: onecroatia.info/4seasons/kulturni-turizam/). Ali unatoč tome kultura i turizam se još uvijek u mnogim destinacijama razvijaju paralelno i neovisno jedno o drugom iako imaju zajedničke interese u menadžmentu, očuvanju i prezentaciji kulturnih dobara te dobara nasljeđa. Taj neovisan razvoj kulture i turizma te njihovo međusobno nerazumijevanje često može izazvati negativne posljedice za oba sektora.

Primjeri nekih od posljedica mogu biti neuspjeh u razvoju kulturnih dobara te gubitkom kvalitetnih turističkih iskustava za posjetitelje što na kraju utječe i na smanjenje posjećenosti, nepoštovanje i iskorištavanje dobara kulturnog nasljeđa, što može dovesti do smanjenja kvalitete kulturno-turističkog iskustva, neprikladnog korištenja dobara kulturnog nasljeđa, neetičkog ponašanja turista te čak do potpunog uništenja dobra kulturnog nasljeđa.

Kultura i turizam su povezani s obzirom na to da kultura uvjetuje nastanak turizma a turizam i turistički dolasci pomažu očuvanju i daljnjem razvoju kulture i njenih materijalnih i nematerijalnih dobara. Geić (2007) naglašava kako se treba prisjetiti da se kultura u odnosu na turizam najprije počela povezivati kroz obrazovnu ulogu turizma u razvijanju i oplemenjivanju ličnosti u okviru ponude i potražnje.

V. Jadrešić (2001) naglašavajući čvrstu vezu kulture i turizma ističe da je turizam "… najvažniji promotor kulture i svekolikih kulturnih događanja i doživljaja, a sve to postiže kroz svoja dva cilja:

a) međusobnim upoznavanjem naroda i regija doživljavanjem na samome mjestu kulture i baštine i
b) nastojanjem naroda (entiteta, zajednica, zavičaja…) da sačuva i podigne na višu razinu vlastitu kulturu, baštinu, umjetnost kako bi je kao svoju cjelokupnost ili pojedinačnost pokazao drugim narodima i zajednicama."

U novije se vrijeme neke turističke destinacije u Europi orijentiraju na kulturni turizam jer se u tom turizmu radi o manjem tržišnom segmentu pa nema masovnih dolazaka, turisti više troše i pristupaju s više simpatija i nastojanja za upoznavanjem lokalnog stanovništva i njihove kulture. Također, turizam može fizički nepovoljno utjecati na kulturno naslijeđe pa u nekim destinacijama veliki broj turista nije ni poželjan jer postoji opasnost od masovnog turizma koji bi doveo do devastacije vrijednog prostora i ostalih resursa. U novije vrijeme razumijevanje odnosa kulture i turizma doživjelo je određene promjene jer se promijenilo šire razumijevanje turističkog proizvoda i proizvodnje pa tako i u razumijevanju kulture kao proizvoda. (Preuzeto sa: http://www.kulturniturizam.com/dwnld/kultuno%20nasljede%20i%20tuirznam.pdf)

V. Jadrešić (2001) obrazlažući širok utjecaj kulture kao motivacijske snage i potrebe navodi: " I mlada je populacija različitim suvremenim tijekovima sa svojim tzv. kontrakulturom utjecala na stvaranje novih motiva u okviru kulture turizma i kulturnog turizma. Pri tome su pokazali da za pravo putovanje, turističko "opuštanje" i duhovno-fizički odmor nisu potrebna velika sredstva. Pojmovi koji određuju kontrakulturu svjedoče o težnjama suvremenoga (najčešće) mlađeg čovjeka. To su ovi pojmovi: antropologija, indijska i druge istočnjačke filozofije, okultizam, astrologija, obrtničko-umjetničko stvaralaštvo, zavičajne uspomene, pokret tjelesnog oslobađanja (jedrenje, skijanje, joga…), popularna znanost (tečajevi informatike za vrijeme odmora, učenje modernih igara), rok-glazba, pank-glazba i sl. Sve su to pokušaji borbe za novi način života i za drugačiji pristup shvaćanju smisla čovjekova postojanja. Ubrzo svaka službena kultura ugrađuje u sebe elemente kontrakulture ili antikulture, pa turizam kao fenomen kulturnoga života dobiva nove, prepoznatljive i zanimljive sadržaje i izraze…"

Također, prema Magaš (1997) nije moguće razvijati turizam bez utjecaja na okolinu, ali je moguće korektnim planiranjem upravljati turističkim razvojem tako da se negativni utjecaji svedu na minimum, a potiču pozitivni.

Svrha ovog rada je prikazati važnost kulturnog turizma kao jednog od najvažnijih i najpoznatijih oblika selektivnog turizma.

2.3. Kulturna baština kao dio turističke ponude

Kulturno naslijeđe nisu samo spomenici i objekti koji se nalaze u samim destinacijama koje turist obilazi i koji su sačuvani tijekom stoljeća. Ono podrazumijeva i kulturu samog naroda te njegovu tradiciju koja se prenosi „s koljena na koljeno“. Taj nematerijalni dio kulturne baštine daje zajednicama i pojedincima osjećaj posebnosti, identiteta, koji se danas itekako cijeni i zbog kojeg se putuje i upoznaje svijet.

Nematerijalno naslijeđe se uglavnom dugo stavljalo u drugi plan kada se govorilo o kulturnom turizmu no ono je zapravo prava rijetkost kulture jednog područja ili naroda u cjelini. Takve vrijednosti štiti i UNESCO Konvencijom o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine potpisanom 1972. u Parizu. Njegov popis baštine sadrži sastoji se od Svjetske kulturne baštine i Svjetske prirodne baštine. Popis sadrži ukupno 936 spomenika u 153 države, od čega 725 spomenika kulture, 183 spomenika prirode, te 28 spomenika koji su istovremeno obuhvaćeni u oba popisa.

Hrvatska u registru UNESCO-a ima 7 lokaliteta kulturne i prirodne baštine i 13 lokaliteta nematerijalne baštine. Od kulturnih lokaliteta tu su Eufrazijeva bazilika u Poreču, Šibenska katedrala, Dioklecijanova palača u Splitu, gradska jezgra Trogira,gradska jezgra Dubrovnika te Starogradsko polje na otoku Hvaru. Jedini prirodni lokalitet na listi je upisan NP Plitvička jezera.

Nematerijalna dobra koja se nalaze u registru UNESCO-ve svjetske nematerijalne baštine su čipkarstvo u Hrvatskoj, dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja, fešta Sv. Vlaha, godišnji proljetni ophod kraljice ili Ljelje iz Gorjana, godišnji pokladni ophod zvončara s područja kajkavštine, procesija za križem na otoku Hvaru, Sinjska alka, proizvodnja dječjih igračaka Hrvatskog Zagorja, medičarski obrt na području Sjeverne Hrvatske, slavonski bećarac, nijemo kolo s područja Dalmatinske Zagore, klapsko pjevanje te mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelom zaleđa (preuzeto sa: http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5220).

Podorganizacija UNESCO-a, Odbor za svjetsku baštinu, potpomaže zaštitu i/ili obnovu objekata s popisa pružanjem stručne i materijalne pomoći. Osim toga, Odbor vodi još

i listu Svjetske dokumentacijske baštine, koja se sastoji od određenih knjiga, rukopisa, partitura, unikata, te slikovnih, zvučnih i filmskih dokumenata.

Od rujna 2006. godine kao svjetska baština UNESCO-a postala je i iznimno vrijedna nematerijalna baština o čijemu popisu i upravljanju vodi računa Međudržavni odbor za očuvanje nematerijalne svjetske baštine. Nematerijalnu svjetsku baštinu čini nematerijalna kulturna baština kao što je: usmena tradicija, umjetničke izvedbe, društveni običaji, rituali, festivali, znanja i običaji vezani za prirodu i svemir, te znanja i umijeća tradicionalnih obrta. (Prema podatcima sa www.unesco.org)

Kako bi bio upisan na UNESCO-v popis svjetske baštine, lokalitet mora imati jedinstvenu vrijednost i ispunjavati barem jedan od kriterija za upis. Ovi kriteriji su opisani u "Operativnim smjernicama za provedbu Konvencije o svjetskoj baštini", koja je vodeći instrument za upravljanje svjetskom baštinom. Reviziju kriterija redovito obavlja Odbor kako bi odražavao evoluciju samog koncepta svjetske baštine.

Država prvo mora sastaviti popis značajnih kulturnih i prirodnih mjesta. Ovo je popis kandidata (eng. Tentative List). Ne smije se predlagati mjesta odnosno objekte koji prije toga nisu bili na kandidatskom popisu. Tek kad sastavi kandidatski popis, država može izabrati mjesto odnosno objekt s ovog popisa da bi ih mogla nominirati za svjetsku baštinu (eng. Nomination File). Danas postoji deset kriterija za upis:

- **Kulturni kriterij**
    - I. remek-djelo ljudskog kreativnog genija;
    - II. predstavlja važnu promjenu ljudskih vrijednosti kroz određeno vremensko razdoblje u jednom kulturnom području svijeta, na području razvoja arhitekture ili tehnologije, monumentalnih umjetnosti, urbanizma ili dizajna krajolika;
    - III. posjed jedinstvena ili barem izvanrednog svjedočanstva kulturne tradicije jedne postojeće ili nestale civilizacije;
    - IV. izvanredan primjer gradnje, arhitektonskog ili tehnološkog kompleksa ili krajolik koji predstavlja važne etape (ili važnu etapu) ljudske povijesti;
    - V. izvanredan primjer tradicionalnog ljudskog naselja, uporabe tla ili mora, koji je reprezentativan za cijelu kulturu (ili kulture), ili ljudsku interakciju s okolišem, osobito ako je postao osjetljiv zbog utjecaja nepovratnih promjena;

- VI. izravno ili očito povezan s pojavama ili živom tradicijom, s idejama ili vjerovanjima, s umjetničkim i književnim radovima izvanrednog jedinstvenog značaja. (Komitet smatra da ovaj kriterij treba rabiti samo uz neki drugi kriterij);

- **Prirodni kriterij**
  - VII. neusporediv prirodni fenomen ili područje izvanredne prirodne ljepote i estetske vrijednosti (tzv. kulturni krajolik);
  - VIII. izvanredan primjer važnih etapa povijesti zemlje, uključujući zabilješke života, značajan neprekinut geološki proces u oblikovanju zemlje, ili značajna geomorfička ili fiziografska odlika;
  - IX. izvanredan primjer koji predstavlja značajan neprekinut ekološki i biološki proces u evoluciji i razvoju kopnenih, slatkovodnih, obalnih i morskih eko-sustava, te biljnih i životinjskih skupina;
  - X. najvažnije i značajno prirodno stanište za očuvanje prirodne raznolikosti na lokalitetu (in-situ), uključujući ugrožene vrste izvanredne vrijednosti za znanost ili očuvanje života. (Preuzeto sa: www.wikipedia.org)

Na UNESCO-vom popisu neopipljivog nematerijalnog naslijeđa nalazi se veliki broj elemenata poput tradicionalnih plesova, karnevala, svečanosti, viteških turnira, zanata, tradicionalnih pripremanja hrane i dr. Na listu je također upisana primjerice akupunktura i tretman toplom vodom kao tradicionalna kineska medicina koja je zastupljena diljem svijeta.

Današnji turisti su iskusni i dobro informirani putnici. Oni žele poseban turistički proizvod koji nudi jedinstven doživljaj. Kulturni turizam omogućava upoznavanje raznolike i posebne materijalne i nematerijalne baštine tokom cijele godine čime se postaje bogatijim za još jedno nezaboravno iskustvo.

2.4. Valorizacija i revitalizacija kulturnog naslijeđa u turizmu

U okviru međuodnosa kulture i turizma poseban značaj potrebno je pridavati revitalizaciji i valorizaciji kulturno-civilizacijskog naslijeđa kao bitne komponente u okviru turističke ponude. To je važan kriterij turističke kulture nekog mjesta ili područja jer se o

kulturnom turizmu ne može govoriti samo s aspekta turista nego se treba imati u vidu niz akcija i mjera koje se provode u cilju zadovoljenja tih potreba (Ravkin, 1983.).

Pri tome neophodno je analizirati:

- valorizaciju i revitalizaciju spomeničkog naslijeđa i kulturne nadogradnje
- ulogu kulturnog naslijeđa kao čimbenika unaprijeđenja turističke promocije
- duhovne vrijednosti i događanja u kontekstu turističke ponude i potražnje
- kulturni menadžment u turizmu (Geić, 2002.)

No kod traženja adekvatnih metoda ekonomskog vrednovanja kulturnih dobara, brojni autori postavljaju vlastite metode procjene valorizacije spomenika poput:

- gospodarskih prihoda od turizma
- gospodarskih probitaka od korištenja spomenika
- neizravnih gospodarskih probitaka
- prihoda vezanih uz izvršenje restautatorskih radova na spomenicima.

Prema J. Antoloviću (1998.) svaki program reviralizacije mora počivati na četiri osnovna uporišta, i to:

- ekonomskom restrukturiranju, što znači da program ne podržava zatečeno stanje već potiče nove ekonomske sadržaje i odnose koje će stvoriti gospodarsku osnovu za uspješnu provedbu programa
- organizaciji procesa revitalizacije, što pretpostavlja izradu organizacijskog sustava, tj. proces kooperacije između svih važnih čimbenika čija je djelatnost ili drugi interesi u svezi s projektom
- promidžbi programa odnosno dobroj marketinškoj prezentaciji programa radi privlačenja pozornosti investitora
- dizajniranju, tj. kroz revitalizaciju vratiti nekadašnji sjaj i ugođaj spomeničkog objekta ili cjeline.

U ovim procesima je bitno da ekonomski razlozi ne nadjačaju one konzervatorske što će eliminirati dosljedna organizacija projekta, uključujući i odgovarajućimonitoring svih aspekata projekta.

2.5. Kulturni turizam u svijetu

Način na koji je kulturni turizam organiziran u svijetu varira od zemlje do zemlje pa tako Hrvatska ne može jednostavno preuzeti model i primjeniti ga na sebe ne mjenjajući gotovo ništa. Razlikuje se prema kulturnim tradicijama koje zemlja posjeduje, povijesti

organiziranja kulturnih događanja, tipu državne administracije, veličini i atraktivnosti kulturnih resursa te svijesti lokalne populacije o značaju vlastite kulture koja čini osnovu za prezentaciju u turizmu.

Veliki utjecaj na razvoj kulturnog turizma u Europi imaju Europska unija, Vijeće Europe te UNESCO, ali i neke nevladine organizacije na području kulturnog turizma kao što su ICCROM, ICOM i ICOMOS.

Europska je unija utjecala na postavljanje transnacionalnih politika razvoja kulturnog turizma dok Vijeće Europe i UNESCO imaju sve veći utjecaj kako unutar tako i izvan Europe.

Koliko je bitna suradnja između sektora turizma i kulture pokazuje se ne samo na državnoj razini već i na nižim nivoima gdje je to uvjet **sine qua non** iako se organizacije ili institucije koje se bave tim sektorima ne zovu nužno imenima obaju sektora. Tako npr. djeluje The Scottish Turism Forum koji privatnom sektoru i turističkim operaterima služi kao platforma za sudjelovanje u nacionalnom planiranju i menadžmentu turizma u Škotskoj. Članovi Foruma su trgovačke udruge koje djeluju u turističkom i ugostiteljskom sektoru, marketinške organizacije, turističke zajednice, galerije, muzeji, ali i korporativni igrači uključeni u turizam i ugostiteljstvo. Također, može poslužiti kao primjer njihova organizacija The National Trust for Scotland koja je dobrotvornog karaktera, a djeluje konzervatorski i promotivno kako bi škotsku prirodnu i kulturnu baštinu ponajprije očuvala za buduće generacije, a onda i prezentirala je u turizmu. Način rada te organizacije, njezin princip traženja sponzora odnosno donatora te sama prezentacija objekata kulture nešto je na što bi se mogle ugledati i druge organizacije. (Preuzeto sa: www.culture.net)

2.6. Kulturni turizam u Republici Hrvatskoj

Turizam se u Hrvatskoj desetljećima razvijao kao masovni turizam a kultura i druge privlačnosti postale su ponuda u izletima i razgledima gradova koje su turističke agencije nudile turistima koji dolaze na ljetni odmor. Hrvatska je tradicionalno turistički orijentirana zemlja, a rast turističkog prometa posljednjih godina pokazuje da je na putu da turizam postane aktivan generator turističkog gospodarstva.

No, kako je najvažniji hrvatski turistički proizvod „odmor na moru i suncu“ svi drugi selektivni oblici turizma su potisnuti i nedovoljno razvijeni. Selektivni oblici turizma zbog toga nebi trebali biti zanemareni jer prema istraživanjima TOMAS postoji povećani porast interesa za kulturnim turizmom i njegovim proizvodima.

Razvoj kulturnog turizma ovisi o razvoju resursnog menadžmenta u kojem se kultura i kulturno nasljeđe istražuje i određuje kao turistički resurs.

Kulturni je turizam moguće razvijati u mnogim hrvatskim gradovima. Međutim, prednosti koje imaju gradovi Dubrovnik i Split (te drugi gradovi koji su uvršteni ili se kandidiraju za popis svjetske baštine UNESCO-a) još nisu iskoristili za razvoj kulturnog turizma.

Prema Jelinčić (2008) neki od problema u kulturno-turističkom sektoru koji su dobiveni istraživanjem za izradu Strategije razvoja kulturnog turizma iz 2003. god. su:

- „Nedovoljno razvijen sustav kulturnih statistika
- Nedovoljna znanja koordinatora projekata o kulturnom menadžmentu
- Centraliziranost i birokratizacija postupaka
- Nepostojanje prepoznatljivog kulturno-turističkog proizvoda
- Površno znanje lokalne populacije o vlastitoj baštini
- Nedovoljna ili loše organizirana promidžba
- Nedovoljna suradnja između sektora kulture i turizma
- Nepostojanje savjetodavne institucije za organizatore kulturno turističkih projekata.“

U razvoju kulturnog turizma u Hrvatskoj također se javlja niz problema kao što su financijske poteškoće, nerazumijevanje lokalnih vlasti, neriješena vlasnička pitanja, nedovoljno agresivan marketing i sl. Problemi su brojni i složeni a za njihovo rješavanje potreban je čitav niz inicijativa i postupaka koji i nisu tako lako provedivi.

Iako Hrvatska posjeduje resurse za razvoj kulturnog turizma, u toj turističkoj sferi značajno zaostaje za ostatkom Europe. Dobri primjeri svakako postoje, samo što se oni gotovo isključivo zasnivaju na entuzijazmu pojedinaca.

Ipak , nije sve tako crno. Istarski model turizma često je uziman kao primjer ne samo u Hrvatskoj nego i u nekim mediteranskim zemljama koje su se bavile autohtonom turističkom ekonomijom zbog rezultata koje taj model omogućuje na tržištu koji je u stalnoj ekspanziji. Taj je model povezan sa kulturnim nasljeđem koje je omogućilo takvu turističku ponudu Istre. Istarski turistički model se razvio u turističku kulturu i kvalificirao da daje odgovore na individualne upite pojedinaca i grupa iz emitivnih zemalja.

Također, posljednih godina se vidi pomak na razini planova za budućnost. Ministarstvo turizma je u skladu s turističkim trendovima WTO-a izgradilo planove za hrvatski turizam u kojem su sadržani i planovi za razvoj kulturnog turizma kao jednog od

mogućih hrvatskih turističkih proizvoda. Tome svjedoči i izrada studije *Od turizma i kulture do kulturnog turizma*.

3. GEOPROMETNI POLOŽAJ I POVIJEST DALMACIJE

3.1. Geoprometni položaj Dalmacije

Suvremeni pojam Dalmacije, ne kao upravni već kao tradicionalni, odnosi se na područje od Velebita na sjeveru, do Konavala, odnosno rta Oštro na jugu, na moru uključujući otok Pag i sve istočnojadranske otoke jugoistočno od Kvarneričkih vrata. Tako izdvojena cjelina identična je s donedavnim pojmom Južno hrvatsko primorje, koji je odgovarao prostoru funkcionalnog okupljanja oko splitskog makroregionalnog središta i triju regionalnih centara: Zadra, Šibenika i Dubrovnika.

Dakle, središnje i južno hrvatsko primorje, odnosno Središnja i Južna Jadranska Hrvatska koje se najvećim dijelom poistovjećuju s pojmom Dalmacije, izduženi su primorski pojas, oko 400 km dužine i do 70 km širine u središnjem dijelu. U prostranijem sjeverozapadnom dijelu omeđen je planinskim nizovima Velebita, Dinare i Kamešnice, dok je prema jugoistoku prirodna međa manje izrazita i nalazi se u neposrednom zaobalju uskog priobalnog pojasa.

Prostire se na površini od oko 12 260 km2 ili na oko 22 % površine Hrvatske, gdje je 2011. živjelo 860 000 stanovnika ili 20 % populacije Hrvatske. Prosječna gustoća naseljenosti niža je od prosjeka za Hrvatsku - 71,5 stan./km2.

Prevladava krški reljef Dinarida, a klima je većinom sredozemna (mediteranska), odnosno polusredozemna (submediteranska) s pripadajućim klimazonalnim zajednicama raslinja.

Primorsko obilježje regije ojačano je velikim udjelom otočnog pojasa. U dalmatinskom akvatoriju, nalazi se 942 otoka, otočića, hridi i grebena ili 78 % njihovog broja u Hrvatskoj. Prostiru se na oko 2070 km2 (63,5 % površine svih hrvatskih otoka, odnosno 16% površine Dalmacije).

Daleko najjača gospodarska grana u Dalmaciji koja od polovice 20. stoljeća potiskuje sve ostale zasigurno je turizam. Dalmatinski prostor je svojevrsni biser hrvatskog turizma. Ovaj hrvatski areal posjetiteljima nudi mnoštvo kvalitetnih sadržaja, od razgledavanja brojnih prirodnih i kulturnih znamenitosti do uživanja u vrhunskim jelima i gastronomskim specijalitetima niza restorana, hotela i ostalih ugostiteljskih objekata. Hrvatsko jadransko more spada među toplija mora u svijetu, a mnoge plaže priobalnih gradova i mjesta vode se kao plaže s čistim morem.

3.2. Povijest Dalmacije

Dalmacija je jedan od najstarijih regionalnih pojmova u Hrvatskoj. Prvi se put spominje osme godine prije Krista kad ju je osnovao rimski car August kao naziv za područje između Promine i Cetine koje je nastanjivalo ilirsko pleme Delmata, odnosno kao sinonim za dio Ilirika, kako su širi prostor postojbine raznih ilirskih plemena nazivali Rimljani.

Prema Novaku (2001) priobalno područje nastanjivala su mnogobrojna ilirsko-keltska plemena (Liburni, Delmati, Ardijejci i Plereji), a unutrašnjost Japodi, Mezeji, Desidijati, Dokleati i dr. Kao važna uporišta rimske uprave razvile su se kolonije Iadera (Zadar), Narona (Vid kraj Metkovića), Aequum (Čitluk kraj Sinja), Epidaurum (Cavtat), municipij Scardona (Skradin) te stari grčki gradovi s postignutim rimskim municipalnim statusom Issa (Vis), Pharus (Stari Grad na Hvaru) i dr. Glavni grad provincije bila je Salona (Solin), gdje je isprva bilo sjedište carskoga namjesnika, a poslije vojnog zapovjednika i civilnoga guvernera. Zbog potreba uprave, vojske i trgovine, provincija Dalmacija bila je dobro povezana s Italijom, a dobre su veze uspostavljane i između pojedinih gradskih središta (cestovne komunikacije i plovni riječni putovi).

God. 437. darovanjem Gale Placidije, majke cara Valentijana III., Dalmacija je dospjela u istočnorimski (bizantski) posjed, ali je već 454 (nakon provale Huna) ustrojena kao zasebno područje pod upravom Dalmatinca Marcelina. Njegov nećak Julije Nepot nakratko se dokopao naslova zapadnorimskog cara (474–475); ubrzo je bio svrgnut pa se sklonio u Dioklecijanovu palaču u Splitu, gdje je ubijen (480). Dalmaciju je 481. osvojio kralj Italije, germanski vojskovođa Odoakar, a nakon njegova poraza (493) ostrogotski vladar Teodorik. U doba vladavine Ostrogota Dalmacija je sjedinjena s panonskim područjem južno od Drave (Pannonia Savia) u jedinstvenu vojno-upravnu jedinicu, kojom je upravljao comes sa sjedištem u Saloni, gdje je ujedno bilo i sjedište metropolije, kojoj su bili podložni ostali dalmatinski biskupi. Stare rimske kolonije i municipiji postali su tada gradska središta (civitates), kojima su upravljali priori.

Za rata bizantskog cara Justinijana I. protiv Ostrogota Dalmacija je ušla u sastav Istočnorimskoga Carstva (535). Od IX. do XI. st. izravni utjecaj bizantske vlasti u Dalmaciji slabi, a sve više jača politički utjecaj susjednih hrvatskih vladara (Tomislav, Stjepan Držislav, Petar Krešimir IV.). Ulogu Bizanta pokušala je preuzeti Venecija potkraj X. i potkraj XI. st. (pohodi duždeva Petra II. Orseola i Dominika Selva), a takvu je politiku nastavila i nakon 1102. Dolazak Arpadovića na hrvatsko prijestolje nije doveo do promjene odnosa između Dalmacije i Hrvatske.

Nakon konsolidacije kraljevske vlasti u Hrvatskoj, kralj Ludovik I. Anžuvinac porazio je Veneciju i natjerao ju Zadarskim mirom (1358) da se odrekne svih prava na Dalmaciju, koju je tada ponovno sjedinio s Hrvatskom. Razdoblje anžuvinske vlasti u Dalmaciji obilježava snažan gospodarski i kulturni procvat. Ali nesređene prilike nakon Ludovikove smrti (1382) i građanski rat za hrvatsko-ugarsko prijestolje između Ludovikove kćeri Marije i njezina supruga Sigismunda Luksemburgovca te Ladislava Napuljskoga omogućili su Veneciji da ugovorom s potonjim za 100 000 dukata ponovno stekne prava na Dalmaciju i započne njezino osvajanje (1409).

U narednom vremenu Dalmacija je izmjenila na desetke vladara različitih podrijetla sve do Mirovnog ugovora 1947. kad su formalno Zadar, Lastovo i Palagruža vraćeni Hrvatskoj. U socijalističkoj Jugoslaviji Dalmacija je od početka 1970-ih bila važna i zbog turističkih deviznih prihoda, a zahtjev za njihovim raspolaganjem bio je bitan dio programa Hrvatskoga proljeća. Pobuna srpskoga stanovništva u Kninskoj krajini od kolovoza 1990. geopolitički je fragmentirala Dalmaciju i izložila je ratnim razaranjima (granatiranje Zadra, Šibenika, Dubrovnika i dr.). Rat u BiH (1992–95) značio je dodatni velikosrpski pritisak, posebno na dalmatinskom jugu. Okupirani dijelovi Dalmacije oslobođeni su akcijama 1992–93. te u kolovozu 1995. vojnom operacijom »Oluja« (preuzeto sa: http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13743).

4. TURISTIČKA PONUDA ODABRANIH DALMATINSKIH GRADOVA

4.1. Turistička ponuda Zadra

Zadar se nalazi na 44°06'51" sjeverne zemljopisne širine i 15°13'40" istočne zemljopisne dužine. Razvio se na povoljnom položaju u središtu hrvatskog dijela istočne obale Jadranskog mora, zaštićen nizom zadarskih otoka od utjecaja otvorenog mora, što je imalo veliku važnost u razdoblju prevage jedrenjačkog pomorskog prometa. Kopneno zaobalje čini prostrani uravnjeni prostor Ravnih Kotara, što mu omogućava nesmetano prostorno širenje, po čemu se razlikuje od većine drugih primorskih gradova Hrvatske. Masivom Velebita priobalno je područje morfološki odijeljeno, ali i povezano s Likom i kontinentalnim dijelovima Hrvatske, što je u najnovije vrijeme vrednovano izgradnjom suvremene autoceste, odnosno tunela Sveti Rok.

Nakon što su u XX. stoljeću prevladali kopneni putevi na račun morskih, Zadar je i dalje zadržao prometnu važnost - kroz grad prolazi jadranska magistralna cesta, a grad je spojen s autocestom A1, modernom četverotračnom cestom Zadar Zapad - autocesta A1. Odvojkom željezničke pruge je od 1966. povezan s Kninom, gdje se spaja na glavnu prugu Zagreb - Split. Međunarodnom brodskom linijom povezan s talijanskim gradom Italijom Ancona. Zračna luka Zadar nalazi se u Zemuniku, 10 km istočno od grada.

Prema popisu stanovništva iz 2011. grad Zadar ima 71.471 stanovnika, a po veličini je, nakon Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka, peti grad.

Slika 1: Zadar

Izvor: http://www.mojsmjestaj.hr/apartmani-miki/3261

Turistička ponuda

Turistički razvoj Zadra se temelji na bogatim povijesnim i kulturnim atrakcijama kao i na iznimnom bogatstvu prirodnih resursa. Kultura i zabava također doprinose gradskom turizmu kojem pogoduje jedinstvena atmosfera i sve veći broj događanja i manifestacija. Kako bi se osigurao prihvat sve većeg broja gostiju koji dolaze u Zadar na raspolaganju su im, osim privatnog smještaja koji ima kapacitet od oko 7000 postelja, slijedeći prihvatni kapaciteti:

- 16 hotela
- 17 malih obiteljskih hotela
- 13 hostela
- 7 marina
- 2 kampa (preuzeto sa: http://www.zadar.travel/hr/smjestaj/).

Mnoge su znamenitosti koje se mogu vidjeti u Zadru, zbog njegove duge povijesti koja seže do antičkih vremena. Neke od znamenitosti su:

- ***Crkva sv. Donata***

Najpoznatiji je spomenik i simbol grada Zadra, ujedno i najpoznatija monumentalna građevina u Hrvatskoj iz ranog srednjeg vijeka. Sagrađena je na tradicijama ranobizantske arhitekure u ranom srednjem vijeku, najvjerojatnije početkom 9. st. Kružnog je oblika i nije se sačuvala u obliku kako je prvotno sagrađena. Nedostaje joj južna prigradnja, pa joj je središnja kružna jezgra s te strane vidljiva. Do 15. stoljeća nazivala se crkva Sv. Trojstva, a od tada nosi ime Sv. Donat, po biskupu koji ju je dao sagraditi. Prvi put crkva se spominje sredinom 10. stoljeća u spisima bizantskog cara Konstatina Porfirogeneta. Danas se njezin prostor zbog izvanrednih akustičnih karakteristika koristi za glazbene programe ("Glazbene večeri u sv. Donatu").

- ***Forum***

Ispod temelja crkve Sv. Donata i biskupske palače proteže se pločnik glavnog trga iz rimskih vremena - Forum. Počeci mu sežu u 1. st. prije Krista čemu nam svjedoči natpis s imenom Augustova prokonzula za Ilirik Tamfila Vaale na vijencu zdenca s foruma. S tri strane Forum je bio opkoljen monumentalnim trijemom kojega su krasile akantusove vitice, girlande i maskeroni. Zadarski forum je svojim mjerama jedan od najvećih na Jadranu. Širina mu iznosi 45m a dužina 90m. Poviše trijemova imao je i galerije te u cjelini predstavlja vrlo razvijeni primjer forumskog kompleksa.

- ***Katedrala Sv. Stošije***

Zadarsku katedralu posvećenu Sv. Stošiji ukrašava izvana na pročelju ruža te na zabatu glavne lađe manja gotička ruža, naknadno umetnuta. Portali imaju karakterističan romanički oblik, danas unutrašnjost katedrale doima se svojom monumentalnošću (glavna lađa je triput šira od sporednih). Zvonik katedrale koji danas dominira Zadrom, započet je još u kasnom srednjem vijeku, da bi ga tek 1892. dovršio engleski arhitekt Thomas Graham Jackson po uzoru na zvonik rapske katedrale. Sarkofag s moćima sv. Stošije dao je izraditi zadarski biskup Donat i čuva se u katedrali na oltaru u sjevernoj apsidi, odnosno u njezinoj lijevoj lađi.

- ***Crkva sv. Krševana***

Trobrodna bazilika s tri bogato ukrašene polukružne apside pripadala je muškom benediktinskom samostanu. Sagrađena je u romaničkom stilu i posvećena 1175., a ime je dobila po sv. Krševanu mučeniku, zaštitniku grada Zadra. Pročelje je jednostavno. U donjem dijelu nema nikakvih ukrasa osim glavnog portala. Unutrašnjost crkve krase freske romaničko-bizantinskih karakteristika. U svetištu se nalazi monumentalni glavni oltar izgrađen 1701. godine na kojega su 1717. postavljena četiri kvalitetna kipa od bijelog mramora koji predstavljaju zaštitnike Zadra. Rad su mletačkog kipara Alavise Tagliapiete. Zvonik se počeo graditi potkraj 15. st., ali nikada nije dovršen. Najljepši dio fasade je vanjski ukras, apsida.

- ***Crkva sv. Marije***

Crkva Sv. Marije pripada ženskom benediktinskom samostanu sv. Marije koji je osnovala plemkinja Čika 1066. godine. Na mjestu nekadašnje neugledne crkve podigla je trobrodnu crkvu koja je posvećena 1091. godine. Njezina kći Vekenega početkom 12. st. sagradila je kapitularnu dvoranu i monumentalni zvonik. U samoj crkvi nalazi se i grobnica opatice Vekenge koja je umrla 1111. godine. Samostanski arhiv čuva vrlo vrijednu zbirku povelja u kojima se spominju hrvatski kraljevi iz 11. st. Pročelje crkve i njezin južni bočni zid, kao i glavni portal u renesansnom su stilu. Na zvoniku se nalazi natpis u spomen Kolomanovog ulaska u Zadar 1102. godine. Crkva je razrušena u anglo-američkom bombardiranju u Drugom svjetskom ratu, ali je uspješno rekonstruirana.

- ***Gradske zidine (Muraj)***

Sačuvani su ostaci iz rimskog doba, iz srednjeg vijeka te najviše iz 16. st. Uz bedeme se nalazi srednjovjekovna "Kapetanova kula", a najslikovitiji se dio nalazi na južnom dijelu

kod lučice "Foše", gdje se nalaze i Kopnena vrata iz 1543. (Michele Sanmicheli). Prema luci, blizu crkve Sv. Krševana nalaze se Morska vrata iz 1573.

- ***Morske orgulje***

Morske orgulje, izvedene su po projektu arhitekta Nikole Bašića, smještene su u blizini novog pristaništa za cruisere, u sklopu zadarske rive, te su prepoznatljive kao posebno oblikovana obala u nekoliko redova stepenica koje se spuštaju prema moru. Stepenice se protežu na sedamdesetak metara obale, ispod kojih je, na razini najniže oseke mora, okomito na obalu ugrađeno 35 cijevi različitih dužina, promjera i nagiba, koje se koso uzdižu do obalnog popločanja i završavaju u kanalu (servisnom hodniku). Tu se na cijevima nalaze LABIUMI (zviždaljke), koje sviraju 7 akorda od 5 tonova. Iznad kanala su performirane kamene stepenice kroz koje izlazi zvuk, morem potisnut zrak.

- ***Pozdrav suncu***

Nalazi se na Istarskoj obali, na najzapadnijoj točki zadarskog poluotoka, neposredno uz Morske orgulje. S ovog se mjesta pruža pogled na Zadarski kanal, otoke i na zalazak Sunca, čija je ljepota u Zadru posebno poznata. Pozdrav Suncu sastoji se od tri stotine višeslojnih staklenih ploča postavljenih u istoj razini s kamenim popločenjem rive u obliku kruga promjera 22 metra. Ispod staklenih provodnih ploča nalaze se fotonaponski solarni moduli preko kojih se ostvaruje simbolična komunikacija s prirodom, odnosno sa Suncem. Istovremeno sa zalaskom Sunca uključuju se i rasvjetni elementi ugrađeni u krugu te po posebno programiranom scenariju proizvode iznimno dojmljivu svjetlosnu igru u ritmu valova i zvuka Morskih orgulja.

- ***Narodni trg***

Glavni zadarski trg i okupljalište. S njegove zapadne strane je crkva sv. Lovre iz 11. st.; zgrada Gradske straže iz 1562. i toranj sa satom iz 18. st., a nasuprot se nalazi Gradska loža iz 13. st. Na sjevernoj strani trga je Gradska vijećnica podignuta 1934. godine u doba fašističke vladavine.

- ***Zlato i srebro grada Zadra***

U građevnom sklopu crkve Sv. Marije odnosno njezinog samostana, čiji su objekti tijekom drugog svjetskog rata bili teško oštećeni, 1972. godine formiran je reprezentativni postav - Stalna izložba crkvene umjetnosti, i jedna od najvrjednijih izložbi u Hrvatskoj, popularno nazvana “Zlato i srebro Zadra”.

- ***Zadarski barkajoli***

Jedan od zaštitnih znakova grada Zadra. Oni već 800 godina s malim čamcima na vesla povezuju dva kraja gradske luke po svim vremenskim uvjetima, štedeći na taj način vrijeme svojim vjernim putnicima. Ova tradicija se već stoljećima prenosi s koljena na koljeno u nekoliko obitelji, a uspjela se održati unatoč svim izazovima modernog vremena.

Slika 2: Zadarski barkajoli

Izvor: http://www.zadar.travel/hr/o-zadru/crtice-o-zadru/18-12-2010/zadarski-barkajoli#.VpzzmVKK_WM

Manifestacije u Zadru

- ***Glazbene večeri sv. Donata***

Glazbene večeri u Sv. Donatu najstarija su i najuglednija zadarska umjetnička manifestacija koja se održava od 1960. godine, a nastala je poticajem skupine Zadrana, zaljubljenika u kulturne i umjetničke vrijednosti zadarskog naslijeđa.

Inicijalna ideja potječe od dirigenta i osnivača manifestacije Pavla Dešpalja i njegovih kolega i suradnika, tadašnjih profesora i predavatelja zadarske Glazbene škole: prof. Vilima Nakića, maestra pro.Khowacik ali i još nekoliko zaljubljenika u glazbu, koji su u to vrijeme bili osnovica zadarskoga glazbeno-odgojnoga kadra. Manifestacija nosi ime po najvažnijem zadarskom spomeniku - crkvi sv. Donata, građevini koja je arhitekturom i akustikom dragocjena u svjetskim razmjerima. Zahvaljujući nastupima brojnih istaknutih glazbenih umjetnika iz Hrvatske, Europe i svijeta, zadarski festival uživa visok ugled u svijetu i jedan je od najznačajnijih promotora hrvatske kulture. Večeri su duboko usađene u svijest građana Zadra i jedan od znakova njegove prepoznatljivosti te su nastavak njegove stoljetne kulturne i glazbene tradicije.

Tradicionalno Glazbene večeri u Sv. Donatu posvećuju posebnu pozornost njegovanju glazbe srednjeg vijeka, renesanse i ranog baroka. Na tom su području Glazbene večeri učinile mnogo u oživljavanju i popularizaciji rane glazbe (preuzeto sa www.wikipedia.org).

- ***Zadar snova***

To je multimedijalna manifestacija u sferi suvremenog kazališta, plesa i glazbe, performansa, umjetničkih intervencija i instalacija. Festival Zadar snova pokrenut je 1997. godine od strane skupine građana vođenih potrebom za promocijom i prezentacijom recentnih dostignuća domaće i međunarodne scene suvremenih izvedbenih umjetnosti, a kroz vizuru mediteranskog okružja. Festival od tada, u osmodnevnom terminu između 7. i 14. kolovoza, najčešće u spoju suvremenih produkcija s prastarim lokacijama dalmatinskih trgova, dvorišta ili pak interijera bivših crkvenih ili povijesnih građevina, ugošćuje izabrane produkcije međunarodno renomiranih autora prema konceptu potpune otvorenosti spram formata umjetničkog izraza te produkcijskog raspona, dajući priliku predstavljanja publici kako velikim kazališnim predstavama tako i minimalističkim performansima ili drugim interdisciplinarnim umjetničkim radovima koji dodiruju sferu izvedbenih umjetnosti. Od 2007. u programu je uvrštena i trodnevna revija svjetskog kratkometražnog filma.

Udruga Zadar snova organizator istoimenog festivala, osnovana je 1997. s ciljem promocije suvremenih umjetnosti i građanskog društva zasnovanog na multikulturalnosti, toleranciji i slobodi javnog izražavanja. Udruga teži ostvarivanju kontinuiteta suvremenog kulturnog programa, poticanju umjetničkog izraza mladih, jačanju civilnog društva i društva znanja. Kreira i provodi kulturne programe i manifestacije, seminare i radionice u sferi izvedbenih umjetnosti, pruža produkcijsku podršku nezavisnim umjetničkim projektima na lokalnoj i nacionalnoj razini, promiče volonterstvo i aktivizam te organizira edukacijske programe za jačanje civilnog sektora, udruga mladih i građanskih inicijativa.

- ***Zadarsko kazališno ljeto***

Ovaj je program posvećen općenito scenskim djelima, što znači da njegovi posjetitelji jednu večer mogu napeto pratiti radnju neke kazališne drame, a već sutradan uživati u plesnim koreografijama. No, Zadarsko kazališno ljeto jednako je tako otvoreno i prema glazbi jer je ono također tehnička podrška Glazbenim večerima sv. Donata pa se može uživati u vrhunskim izvedbama hrvatskih i inozemnih glazbenika.

- ***Garden festival***

Smješten na dalmatinskoj obali Jadrana u Hrvatskoj, The Garden predstavlja naziv za skupinu koja obuhvaća lounge bar na otvorenom u Zadru, The Garden Zadar, te prekrasnu

lokaciju The Garden Tisno koja je domaćin boutique festivala među kojima je i The Garden Festival. Od 2004. godine The Garden je postao meka za ljubitelje glazbe širom svijeta te okupi desetke tisuća posjetitelja koji dolaze uživati u izvedbama live bandova i DJ-eva svjetske klase, te isto tako The Garden Get Togethers, koji organizira evente diljem Europe.

The Garden Zadar je postao najdraži dodatak noćnom životu i kulturi Zadra. Nakon toliko godina Garden i dalje ne pokazuje znakove starenja, ovaj prekrasni prostor dom je odlične glazbe i mjesto za opuštanje, uživanje i zabavu kojeg posjećuju tisuće ljudi.

4.2. Turistička ponuda Šibenika

Šibenik je najstariji samorodni hrvatski grad na Jadranu, glavni grad te kulturno, obrazovno, upravno i gospodarsko središte Šibensko-kninske županije. Nakon dolaska Hrvata na obale Jadrana počinje se razvijati naselje podno Tvrđave svetog Mihovila koja se uzdiže na strmoj litici pri ušću rijeke Krke, prema Šibenik (2006).

Prvi put se spominje na Božić 1066. u darovnici Petra Krešimira IV., pa se naziva i Krešimirovim gradom. Do epidemije kuge polovicom 17. stoljeća bio je najveći grad na cijeloj istočnoj obali Jadrana. Šibenik je bio glavni grad Hrvatske od prosinca 1944. do svibnja 1945. Značajan je i kao mjesto osnivanja Hrvatske ratne mornarice.

Grad Šibenik ima izuzetno značajan prometni položaj, dobre veze omogućuju izravne komunikacije. Okosnica je Jadranska turistička cesta s odvojcima do Drniša (32 km) i Knina (56 km) te dalje u unutrašnjost Hrvatske. U lipnju 2005., dovršetkom nekoliko dionica autoceste Zagreb-Split, Šibenik je povezan sa Zagrebom autocestom. Značajna je prometnica i željeznička pruga koja preko Perkovića vodi prema Zagrebu i Splitu. Zračni se promet odvija preko zračne luke Split (50 km od Šibenika) i zračne luke Zadar (70 km od Šibenika) a uskoro i preko zračne luke Pokrovnik (20 km od Šibenika).

Prema popisu stanovništva iz 2011. Grad Šibenik broji 46.332 stanovnika (preuzeto sa: https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%A0ibenik).

Turistička ponuda

Turizam se u Šibeniku posljednih godina stalno razvija i broj gostiju iz godine u godinu sve više raste. Najviše turista koji ljetuju na šibenskoj rivijeri odsjeda u hotelima u

hotelskom naselju Solaris ili pak u nekoliko kilometara udaljenim Vodicama, Primoštenu, Rogoznici ili na otocima poput Zlarina ili Prvića.

Podatak da su u travnju, u odnosu na isti mjesec lani, privatni iznajmljivači ostvarili 100 posto više noćenja, dovoljan je pokazatelj da se Šibenik probudio, posebno u staroj gradskoj jezgri.

Prošle godine na području grada bila su 1243 turistička kreveta, od toga 952 u privatnom smještaju, 115 u jedinom hotelu "Jadran", te 176 u hostelima. U brojke nisu uključeni smještajni kapaciteti Brodarice, Zlarina i Grebaštice jer oni imaju vlastite turističke zajednice, te hotelsko naselje "Solaris".

Neke od znamenitosti koje se mogu vidjeti u Šibeniku su:

- ***katedrala Sv. Jakova***

Šibenska katedrala sv. Jakova građena je više od stotinu godina i svjedočanstvo je upornosti, odricanja i vjere generacija Šibenčana. Posebna je po mnogočemu, ne samo u hrvatskom već i u europskom graditeljstvu: u cijelosti je izgrađena od kamena. Jedinstvena je po smionim konstrukcijskim montažama kamenih ploča i rebara i to bez korištenja ikakvog vezivnog materijala. Jedinstvena je i među renesansnirn crkvama s pročeljem u obliku trolista, ali i po suglasju arhitekture i niza od 71 realističnog portreta na apsidama.

Najznačajniji graditelj je Juraj Matvejev Dalmatinac, podrijetlom Zadranin, s kojim Šibenčani 1441. godine sklapaju ugovor o njegovu preuzimanju dužnosti protumajstora šibenske stolne crkve. Katedrala zajedno s renesansnom gradskom vijećnicom te okolnim crkvama, palačama i kneževim dvorom u kojem je danas smješten županijski muzej, tvori zacijelo najljepši trg hrvatske urbanističke baštine.

- ***Tvrđava sv. Mihovila***

Tvrđava sv. Mihovila smjestila se na 70 metara visokoj uzvisini nad morem iznad stare gradske anglomeracije. Izgrađena je u razdoblju od XV-XVII stoljeća od bijelog tesanog kamena. Arheološkim istraživanjima pronađeni su ostatci kulture iz željeznog doba pretpovijesti, što dokazuje da su Hrvati utvrdu podigli na mjestu nekadašnjeg gradinskog punkta starih Ilira. Postoje dva ulaza u tvrđavu, jedan se nalazi na zidu prema starom groblju, a drugi na sjevernoj strani.

- ***Tvrđava sv. Nikole***

Tvrđava sv. Nikole nalazi se na ulazu u kanal sv. Ante, a sagrađena je sredinom XVI st. radi obrane od turskih napada s morske strane. Sazidana je prema nacrtima mletačkog

vojnog graditelja Michelea Sammichelle. Tvrđava sv. Nikola (trokutastog oblika) spada u najjače fortifikacijske utvrde na našoj obali.

- ***Tvrđava sv. Ivana***

Tvrđava sv. Ivana nalazi se na 115 m visokom brdu, na sjevernoj strani povijesne gradske jezgre. Podignuta je 1646. godine prema projektu mletačkog vojnog inženjera Antonija Lenija. Već godinu poslije, 1647.god, vodile su se teške borbe s vojskom turskog paše Tekelije koji ju je želio zauzeti kako bi zavladao gradom.

- ***Tvrđava Šubićevac***

Tvrđava Šubićevac smjestila se jugoistočno od tvrđave sv. Ivana na nešto manjoj uzvisini. Budući da je izgrađena iste godine kao i tvrđava sv. Ivana, znatno je pridonijela zaustavljanju turske navale na Šibenik.

- ***Bedemi, kule i gradska vrata***

Ishodište starih gradskih bedema podnožja je tvrđava sv. Mihovila. 1864. godine je uklonjen dio zidina koje su opasavale grad sa sjeverne i jugoistočne strane. Danas je ostao samo dio bedema sa sjeverne strane na Gorici, dio zidina kroz park prema obali, mali dio zida pokraj Poljane, te ostatci bastiona iz 17.st, iza hotela "Krka". Dupli gradski bedem koji se spušta s tvrđave sv. Mihovil niz strmu padinu do obale (Kvartir) i završava velikim gotičkim vratima je većim dijelom sačuvan. Zapadni dolački bedem s gradskim vratima, koji se sa tvrđave spušta do mora, izgrađen je u 15.st. kako bi se Dolac zaštitio od turskih napada.

- ***Crkva sv. Barbare***

Crkva sv. Barbare spomenik je gotičkog graditeljstva. Crkva je jednobrodna građevina čija je gradnja započela oko 1400.god. Iznad glavnog ulaza ističe se gotička niša u kojoj se nalazi skulptura sv. Nikole – djelo talijanskoga majstora Bonina iz Milana. Na sjevernom zidu crkve je gotički prozor u čijem se donjem dijelu nalazi skulptorski rad koji je kao zavjet 1419. godine dao izraditi šibenski liječnik Marko. To je jedinstven primjer srednjovjekovnog reljefnog prikaza liječnika na istočnoj obali Jadrana.

Danas se u crkvi sv. Barbare nalazi mali crkveni muzej u kojem su izložena najvrjednija umjetnička djela iz razdoblja od 14.- 17. st .

- ***Crkva sv. Ivana***

Crkva sv. Ivana je gotičko-renesansna građevina podignuta u XV stoljeću pod imenom crkva sv. Trojstva. Stepenište uz južnu stranu crkve djelo je poznatoga šibenskog graditelja Ivana Pribislavića, a ukrašeno je basreljefom. U podnožju zvonika je renesansni prozor, djelo Nikole Firentinca, a iznad prozora je reljef s janjetom ispod kojega je raskriljeni anđeo.

Reljefi predstavljaju remek-djela dalmatinskoga srednjovjekovnog graditeljstva. Zanimljiv je i zvonik u koji je ugrađen turski sat s jednom kazaljkom koji je dopremljen iz Drniša nakon što su ga Turci u XVIII st potpuno napustili. Kupola zvonika uklonjena je 1862. nakon jakog potresa.

- ***Crkva sv. Krševana***

Crkva sv. Krševana najstariji je sačuvani sakralni objekt, a datira iz XII st . Građena je u romaničkom stilu. Sve do II svjetskog rata služila je za bogoštovlje, a za vrijeme rata je jako oštećena. Nakon restauracije je postala izložbeni prostor Muzeja grada Šibenika, a danas je galerija sv. Krševana.

- ***Crkva sv. Križa***

Crkva sv. Križa podignuta je početkom XVII st. od bijelog tesanog kamena, a dominira središnjim dijelom Dolca. Crkvicu krasi velika rozeta na kojoj su uklesani medaljoni 12 apostola. Gradnju crkve je pokrenula bratovština sv. Marka čijom su zaslugom 1776. godine nabavljene orgulje.

- ***Crkva sv. Duha***

Crkva sv. Duha nalazi se u centru grada na Trgu Dinka Zavorovića, a izgrađena je u XVII st. prema projektu Antuna Nogulovića. Crkvu krasi lijepo kameno pročelje s krasnom rozetom u baroknom stilu.

- ***Nova crkva***

Nova crkva je renesansni hram iz prijelaza iz XV u XVI stoljeće. Kao jedan od graditelja spominje se Nikola Firentinac čija su djela kamena skulptura "Pieta" i reljef "skidanje Krista s križa" uklesani u donjem dijelu zvonika. Stropne slike u crkvi izradili su domaći umjetnici Mondella, Sisanović i Bojković. Gornji djelovi zidova ukrašeni su fresco slikarijama Šibenskih slikara iz prve polovice XVII stoljeća.

- ***Crkva sv. Nikole***

Crkva sv. Nikole podignuta je u XVII st. u baroknome stilu, a u njoj se uz više grobnica, kao zavjetni darovi, nalaze modeli jedrenjaka. Pročelje joj završava zvonikom na preslicu, a donji dijelovi su raščlanjeni prozorima i portalom jednostavnih okvira. U unutrašnjosti, na kasetnim poljima stropa, nalaze se svetački likovi i portreti donatora u pučkim nošnjama i natpisima koji spominju njihova imena.

- ***Crkva sv. Elizabete***

Crkva sv. Elizabete potječe iz XVI st., a nalazi se u gradskom predjelu Crnica. Smatra se da su se oko crkvice potkraj prošlog stoljeća nalazili ostatci starih zdanja u koja se, po

predaji, sklonio kralj Bela IV bježeći pred Tatarima i Mongolima. Nakon II svjetskog rata crkvica je potpuno obnovljena, a nadograđen je i Župni pastoralni centar.

- ***Crkva Uspenie Bogomatere***

Crkva Uspenie bogomatere sagrađena je na mjestu gdje su u XII st. obitavali templari. To je barokna građevina iz XVII – XVIII stoljeća. Do početka XIX st. to je podnožja katolička crkva sv. Spasa i pripadala je ženskom benediktinskom samostanu. Napoleonovom odlukom je 1810. godine crkva ustupljena pravoslavnom episkopu Benediktu Kraljeviću.

- ***Crkva sv. Grgura***

Crkva sv. Grgura smjestila se u najstarijoj šibenskoj ulici - ulici Jurja Dalmatinca, gdje se ujedno nalazi i njegov dom. U ovoj maloj crkvici gotičkih stilskih obilježja postavljena je stalna tematska izložba "Juraj Dalmatinac i njegovo djelo izvan Šibenika".

- ***Crkva sv. Dominika***

Crkva sv. Dominika nalazi se na zapadnoj obali grada. Do 1910. godine podnožja je renesansna građevina, ali tada poprima gotičke stilske karakteristike. Unutrašnjost crkve skriva dva vrijedna drvena oltara, grobnicu šibenskoga biskupa Arrigonia, te orgulje koje je 1818.godine izradio majstor Gaetano Mascatelli.

- ***Crkva i samostan sv. Frane***

Crkva sv. Frane podignuta je u drugoj polovici XIV st. na krajnjem jugoistočnom dijelu povijesne gradske jezgre. Crkva predstavlja prostranu jednobrodnu gotičku građevinu bez arhitektonskih dekorativnih elemenata. U XV stoljeću je na sjevernoj strani dograđena kapela sv. Križa i preuređen prezbiterij sa svetištem. Na pročelju crkve je glavni ulaz s kamenim okvirom gotičkog oblika, a u luneti se vide ostatci fresco slikarije iz XIV stoljeća. U kapeli sv. Križa smještene su orgulje koje je 1762.god. izradio glasoviti graditelj tih instrumenata, Petar Nakić.

U sklopu arhitektonskog kompleksa šibenskih franjevaca-konventualaca s južne strane crkve nalazi se samostan koji datira iz XIV st. Budući da su se stoljećima skupljale kulturno-povijesne umjetničke vrijednosti, samostan danas predstavlja mjesto na kojemu je pohranjen velik dio spomeničke baštine grada. Samostanska knjižnica ističe se zbirkom od 140 inkunabula te zbirkom rukopisnih kodeksa. Tu se nalazi i "Šibenska molitva", jedan od najstarijih hrvatskih jezičnih i književnih spomenika, napisan latinicom oko 1375.godine.

- ***Crkva i samostan sv. Lovre***

Crkva sv. Lovre sagrađena je u drugoj polovici XVIII st. za potrebe franjevačkog reda. Na pročelju crkve, koje završava zabatom, smjestio se profilirani portal sa skromnim

baroknim nadvratnikom. U timpanonu pobočnog ulaza postavljena je manja skulptura sv. Lovre iz 1720 god. Pod pročeljem, u dubini sjeverne stijene uređena je spilja Gospe Lurdske. Nasuprot crkvi je franjevački samostan iz 1650. godine, a njegova glavna zgrada je Foscolova palača, najljepši primjerak šibenskoga reprezentativnog stambenog graditeljstva iz XV st. - vremena cvjetne gotike i majstora Jurja Dalmatinca.

Tu se također nalazi i srednjovjekovni samostanski mediteranski vrt (SSMV). Ovaj vrt je rijetka znamenitost, jer je jedini samostanski vrt takve vrste u Hrvatskoj. Ovakvi vrtovi su i, inače vrlo rijetki, ima ih svega nekoliko u ovome dijelu Europe.

SSMV slijedi poznatu srednjovjekovnu shemu: križna staza, u središtu mali zdenac, jednostavno parterno uređenje obrubljeno šimširom i prekrasnim, starinskim mirišljavim ružama. U četiri polja je zasađeno ljekovito i začinsko bilje. Posebno mjesto pripada zbirci majčine dušice s prekrasnim crvenkastim, ljubičastim, sivkastim, svjetlozelenim i tamnozelenim bojama lišća. Kombinacijom boja zbirka je vrhunska likovna i oblikovna senzacija. Još jedna znamenitost vrta su kapari. Legenda kaže da je kapare u Šibenik donio Juraj Dalmatinac. Kapari su posađeni u šupljinama zidova te nas podsjećaju na velikog graditelja J. Dalmatinca. Eto kako jedna korisna „srednjovjekovna“ biljka može povezati kamen, biljku i Jurja Dalmatinca.

- ***Stara gradska jezgra***

Osim brojnim sakralnim građevinama, katedralom, palačama (Rossini, Divinić, Gotička palača, Pellegrini i dr.) portalima, butama i sl., stara šibenska jezgra se ističe ljepotom središnjega gradskog trga (Trga Republike Hrvatske) s Gradskom Vijećnicom i Kneževom palačom.

Središnji gradski trg (Trg Republike Hrvatske) je dugo vremena nazivan PLATHEA COMUNIS, a kasnije i GOSPODSKI TRG. Šibenik je upravo na tom trgu 1750. god. dobio prvu kavanu. Stoljećima je ovaj trg bio središte javnog i društvenog srednjovjekovnog života, a u vrijeme napada mletačke vojske (1378.god.) bio je i poprište krvavih borbi Šibenčana. Trg okružuju najreprezentativniji objekti šibenskoga graditeljstva - Katedrala, Gradska vijećnica, Mala lođa, Kneževa i Biskupska palača, te sklop kamenih patricijskih palača.

U staroj gradskoj jezgri zanimljiv je i **Trg s četiri bunara** koji je izgrađen 1451. godine. Budući da je grad za mletačke vlasti oskudijevao vodom, te iste vlasti su naredile gradskom knezu da otpočne gradnju cisterne. Tako Šibenik dobiva cisternu Četiri bunara koja je četiri i pol stoljeća opskrbljivala građane vodom.

Gradska vijećnica nalazi se na središnjem gradskom trgu (Trgu Republike Hrvatske), nekadašnjoj Plathei communis. To je vrlo skladna i prozračna renesansna građevina podignuta u razdoblju između 1533. - 1536. godine. Prizemlje obuhvaća trijem s polukružnim lukovima koji se oslanjaju na deset stupova odakle se prilazilo negdašnjim uredima komunalne uprave. Na katu je reprezentativna dvorana u kojoj su se sastajala gradska vijeća. U prosincu 1943. god., prilikom savezničkog zračnog bombardiranja, Vijećnica je u potpunosti razorena te je nakon rata restaurirana u izvornom obliku i izgledu, a unutrašnjost prostorno organizirana i opremljena u skladu s potrebama nove funkcije.

Kneževa palača nalazi se na obali, u staroj gradskoj jezri. Sačuvana su dva krila ovog nekoć mnogo većeg zdanja u kojemu je uredovao i boravio najviši predstavnik mletačke vlasti u komuni - gradski knez- kapetan. Po sredini južnog krila gotički je prolaz s gradskim vratima. Na zapadnom krilu okrenutom sakristiji katedrale, dvoja su vrata jednostavnih kamenih okvira. Godine 1975. dovršena je adaptacija Kneževe palače za potrebe smještaja Muzeja grada Šibenika. Biskupska palača (1439.-1441.) naslonjena je na katedralu sv. Jakova s morske strane.

Biskupska palača je gotičko-renesansni objekt iz druge polovice XV st. Brojnim zahvatima izgubljen je prvobitni izgled na što nas posjećaju elementi sačuvani na pročelju i dvorištu (dio arkada, portal, trifora s kamenom skulpturom). Uz nju su sačuvana stara Morska vrata, ulaz u grad s obale (preuzeto sa: http://www.sibenik-tourism.hr).

Slika 3: Šibenik

Izvor: http://castellumtravel.com/hr/jednodnevni-izleti/sibenik

Manifestacije u Šibeniku

- ***Međunarodni dječji festival***

Šibenik je oduvijek iskazivao sklonost k glazbi, pjesmi i scenskom izrazu. Kazališna tradicija u Šibeniku započela je prije 130 godina, kada je 29. siječnja 1870. otvorena kazališna zgrada, jedna od najstarijih na hrvatskim prostorima. On je svojevrsni zaštitni znak Šibenika već više od 50 godina te je u svijetu jedinstvena i afirmirana hrvatska kulturna manifestacija.

Festival je prvi put održan 1958. godine, kao realizacija inicijative i angažmana nekolicine zaljubljenika u umjetnost za djecu, ali se ubrzo prometnuo u veliki i složeni festivalski mehanizam od međunarodnog značaja. Utemeljena na tri nerazdružive komponente: djetetu, festivalskim zbivanjima i gradu, ta je multimedijalna kulturna manifestacija svojevrsna smotra onog najboljeg u stvaralaštvu za djecu i dječjeg stvaralaštva. Šibenik je za festivalskih dana mjesto uzbudljivog susreta pjesnika i djece, otvorena kinodvorana na starim goričkim skalinama, učionica novinarstva, kiparstva, stripa, filmskog i video snimanja, arhitekture i graditeljstva, pjesništva, slikarstva, dizajna, informatičkog oblikovanja, lutkarstva, glazbe i pokreta.

- ***Srednjovjekovni sajam***

Sajam se održava u rujnu, u povodu dana Sv. Mihovila. Prikaz je renesansnog vremena, kako bi na trenutak na šibenskim kalama i trgovima oživjeli likovi ljudi čiji portreti krase vijenac na apsidama katedrale Sv. Jakova.

- ***Orguljaška škola***

Po broju povijesnih orgulja Šibenik je na prvom mjestu u Hrvatskoj. Ta činjenica je 1993. godine dala poticaj skupini entuzijasta da u ovom gradu orgulja organizira susrete zaljubljenika u orgulje, da kroz stručne seminare izmjenjuju i proširuju znanja i potiču praktična i teorijska istraživanja vezana uz glazbu u sakralnim prostorima.Pripremni odbor vodi brigu o ukupnoj organizaciji, Programsko vijeće odredjuje sadržaje svih seminara, a Glazbena škola Ivana Lukačića osigurava prostor i administrativne usluge.

- ***Uskršnji doručak***

Svake godine na Uskršnji ponedjeljak Turistička zajednica grada Šibenika (uz Sekciju ugostitelja udruženja obrtnika Šibenik i Sekciju proizvodnih djelatnosti) organizira Uskrsni doručak kojim se tradicionalno obilježava početak turističke sezone.

- ***Musica appasionatta***

To je festival klasične glazbe koji se u organizaciji Hrvatskog narodnog kazališta u Šibeniku odvija krajem srpnja i početkom kolovoza, te okuplja eminentne umjetnike iz zemlje i inozemstva. Ovaj festival pruža jedinstven glazbeni doživljaj te se održava na raznim lokacijama u gradu, ali i onim lokacijama koji su vrijedni spomenici kulture, te svojim posjetiteljima pruža vrhunski kulturno-glazbeni doživljaj.

- ***Klapske večeri***

Svaki četvrtak u srpnju i kolovozu, u organizaciji Turističke zajednice grada Šibenika, održavaju se Večeri klapske pjesme. Ove večeri su organizirane kako bi se predstavila i unaprijedila klapska tradicija Šibenika i njegove okolice. Cijeli događaj odvija se u starom dijelu grada na prekrasnom trgu okruženom starim kućama. Glad publike za ovakvim glazbenim večerima u Šibeniku najbolja je ocjena o potrebi njihova održavanja.

- **Večeri dalmatinske šansone**

Dalmatinska šansona šibenski je festival prepoznatljiv i šire i to po mnogo čemu, a ponajprije po samoj kvaliteti kako u organizacijskom tako i umjetničkom pogledu. Predanim i ozbiljnim radom, birajući najbolje hrvatske izvođače i autore stihova i glazbe, zauzeo je mjesto među vodećim hrvatskim kulturno glazbenim festivalima.

- ***Bodulska pripetavanja***

Bodulska pripetavanja - kulturna, sportska i zabavna manifestacija u kojoj sudjeluju predstavnici naseljenih šibenskih otoka i gradskog kupališta Jadrija. Ekipe se natječu u balotama, briškuli, trešeti, nogometu na male branke, daljinskom plivanju i potezanju konopa. Pripetavanja se održavaju tijekom srpnja i kolovoza.

- ***Croatian Travel Festival (Hrvatski festival putovanja)***

Festival se održava od 2012. godine u Šibeniku, a organizira ga Hrvatski klub putnika koji okuplja sve ljubitelje putovanja. Cilj festivala je približiti putovanja svima, predstaviti raznorazne načine na koje se može putovati te razviti svijest o dobrim stranama putovanja među ljudima koji nisu sami po sebi putnici i 'naučiti' ih da putovati može svatko. U sklopu festivala organiziraju se razna događanja po cijelom gradu, kao što su zanimljiva predavanja poznatih putopisaca, razne radionice, degustacija hrane i pića, koncerti, internacionalne plesne točke...!U tri dana Šibenik se pretvara u svijet u malom, gdje proputujemo cijelu našu planetu na jedan zabavan i jedinstven način (preuzeto sa: http://www.sibenik-tourism.hr).

4.3. Turistička ponuda Trogira

Trogir se smjestio u središtu Dalmacije, na jadranskoj obali. Zbog pozicije i prirodne zaštićenosti njegova je luka omiljena destinacija za nautičare. Grad je smješten u trogirskom kanalu gdje se jedan njegov dio nalazi na obali, a drugi na otoku Čiovu (spoj s mostom). Grad ima vrlo povoljan položaj obzirom da je smješten u neposrednoj blizini najvećeg dalmatinskog središta čime je olakšano korištenje različitih pogodnosti velikog grada: školovanje u srednjim školama i na fakultetima, pristup bolničkoj zaštiti, blizina trgovačkih centara, veće mogućnosti zapošljavanja. Nasuprot tome, življenje u malom gradu ne zahtijeva javni gradski prijevoz jer su sve institucije u neposrednoj blizini tako da je većina građanskih potreba „nadohvat ruke."

Kako je od zračne luke Split udaljen svega 5 kilometara, a od izlaska na autocestu 15 kilometara, otkuda se god krenulo niti jedno mjesto, niti jedna luka, niti jedan otok nije dovoljno daleko od Trogira da bi ga se moglo izbjeći.

Slika 4: Trogir

Izvor: http://www.trogir-apartments.co.uk/hr/razgledanje-znamenitosti-u-trogiru/

Turistička ponuda

Ponudu smještaja u gradu Trogiru čine slijedeći ugostiteljski objekti:

- 10 hotela
- Hostel Trogir
- veliki broj privatnog smještaja koji predvladava u ukupnom broju smještajnih kapaciteta čija brojka premašuje 20 000 kreveta

Specifičnost grada je u kiparskom umijeću na kamenu. Zbog te ljepote i vrijednosti UNESCO je uvrstio staru gradsku jezgru Trogira u popis svjetke baštine. Šetnja ulicama Trogira je poput putovanja u prošlost, u vrijeme Grka, Rimljana te Mlečana.

U gradu gotovo svaka kuća ima stilska obilježja, grb ili natpis. Sačuvane su brojne palače i kuće (većina ih potječe iz 13.stoljeća) te desetak crkava. Na južnoj strani grada sačuvan je veći broj srednjovjekovnih zidina s kulama (ostali djelovi zidina porušeni su uglavnom početkom 19.st.). Tik uz južna gradska vrata sačuvana je **loggia**, u kojoj su se noću sklanjali putnici nakon što bi se gradska vrata zatvorila. Sjeverna vrata grada čuva kip **Sv. Ivana.** U jugozapadnom dijelu grada je utvrda **Kamerlengo** koja datira iz 15. stoljeća. Služila je za smještaj mletačke vojske, a dobila je ime po Kamerlengu (Camerariusu), mletačkom činovniku koji je vodio financijske poslove. Danas tvrđava ima funkciju ljetne pozornice. Na suprotnoj strani nalazi se **kula Sv.Marka** koja je izvorno bila spojena s kulom Kamerlengo u svrhu obrane od turskih napada.

Na istočnoj strani grada, na gradskom trgu nalazi se katedrala, općinska **(kneževa) palača**, gradska loggia (koja je služila kao sudnica) te **palača plemićke obitelji Ćipiko**. Ulaz u **katedralu Sv.Lovre** (poznatijoj kao **katedrala Sv.Ivana**) uveličava romanički portal, remek-djelo najvećeg hrvatskog kipara, majstora Radovana iz 1240.godine. Na portalu su prikazane scene Kristova rođenja i njegova života. Uz portal nad lavovima se uzdižu kipovi Adama i Eve. Unutar katedrale možemo naći djela Andrije Alešija, Nikole Firentinca, Ivana Duknovića te mnogih drugih.

Jezgru grada čine još i **crkva sv. Barbare** (najstarija sačuvana crkva, minijaturna bazilika, restaurirana u XI. stoljeću), **crkva sv. Petra** (pripadala je istoimenom ženskom samostanu), dominikanski samostan **Sv. Dominika** te benediktinski samostan **Sv. Nikole** s muzejem Kairosom (preuzeto sa: http://www.adriagate.com/Hrvatska-hr/UNESCO-spomenici-Povijesni-grad-Trogir-Hrvatska).

Manifestacije u Trogiru

Grad Trogir se prvenstveno fokusirao na održavanje raznih događaja u glavnoj turističkoj sezoni. Kako bi upotpunio sadržaj ponude u predsezoni i postsezoni počeo je organizirati za sada male u kvantiteti, ali u kvaliteti značajne događaje. Od značajnih manifestacija možemo izdvojiti: Srednjovjekovni sajam, Vridne ruke obale, zagore i škoja, Jadranstar, Festival sretnog trenutka-Kairos, Trogirsko ljeto, Trogirska intrada, Blagdan Gospe od Karmela, Ljetni karneval te Moondance-electronic music festival.

- ***Trogirsko ljeto***

Kroz mjesece srpanj i kolovoz odvija se manifestacija trogirsko kulturno ljeto. U tom razdoblju odvijaju se kulturni događaji koji uključuju koncerte klasičnih i komornih ansambala, izložbe, kazališne predstave. Cilj same manifestacije je da ona preraste u međunarodni, prepoznatljiv i jedinstven projekt koji spaja kulturnu i umjetničku baštinu.

- ***Klape pivaju, a pisma liči***

U sklopu trogirskog ljeta svake se godine u kuli Kamerlengo održava humanitarni koncert „Klape pivaju, a pisma liči“. Nastupaju brojne klape koje se odriču svojih honorara u humanitarne svrhe.

- ***Srednjovjekovni sajam Trogir***

U mjesecu svibnju 2012. godine održao se prvi srednjovjekovni sajam. Organizirao se u predsezoni kako bi se poboljšala ponuda grada Trogira kao destinacije čija je gradska jezgra jedna od najljepše očuvanih srednjovjekovnih gradskih jezgri u Hrvatskoj. Festival je zamišljen kako bi se rekonstruirali osnovni društveni čimbenici: trgovina i obrtništvo, jela i pića, glazba i ples,običaji i vjerovanja, lakrdijaštvo i zabava. Grad je sa svojom srednjovjekovnom jezgrom tri dana bio kulisa svim događanjima koji su se odvijali na gradskim ulicama i unutar gradskih kulturnih znamenitosti. Po gradu su se organizirale prezentacije starih srednjovjekovnih obrta, u crkvama su se održavali koncerti srednjovjekovne glazbe, a restorani su u svojoj ponudi nudili srednjovjekovna jela i pića.

- ***Vridne ruke obale, zagore i škoja***

Grad Trogir i Turistička zajednica grada Trogira su organizirali tradicionalnu sajamsku manifestaciju „Vridne ruke obale, zagore i škoja“. Na manifestaciji se predstavljaju umjetnički zanati,tradicijski obrti, autohtona jela i pića, narodni običaji te tradicijski plesovi i glazba. Pod aktivnostima koje su se održavale ubrajaju se sajamske prezentacije, radionice,

izložbe, nastupi folklornih grupa, prezentacije autohtonih kuhinja sudionika manifestacije te natjecanja u najboljem suveniru.

- ***Jadranstar***

Međunarodni dječji festival "Jadranstar" se održavao dva dana. Na manifestaciji je sudjelovalo preko 200 sudionika u dobi od 5 do 25 godina iz Rusije, Ukrajine, Slovačke i Hrvatske. Svi oni pohađaju glazbene i plesne škole. Glavni ciljevi održavanja festivala su jačanje međunarodnih veza u svijetu umjetnosti, prepoznavanje i podrška talentiranih umjetnika te razmjena iskustava mladih izvođača.

- ***Festival sretnog trenutka-Kairos***

Manifestacija je objedinila antički sajam, antičku kuhinju, antičke igre i ulične zabavljače. Na antičkom su se sajmu mogli vidjeti brojni izlagači koji su prodavali suvenire i rukotvorine od prirodnih materijala, autohtonu hranu, antikvitete, proizvode napravljene po izvornim recepturama kao što se proizvodilo u antička vremena. Ugostitelji su se pobrinuli za pripremu i prezentaciju antičkih jela. Za zabavu su osmišljene antičke igre gdje se natjecalo u brojnim igrama koje su nastale u davnim vremenima kao na primjer: veslanje, jedrenje, trlja, antičke balote itd.

- ***Trogirska intrada***

Krajem rujna u Trogiru se u trajanju od tri dana održava jesenski sajam kako bi obogatio ponudu grada posebice u vremenu nakon glavne turističke sezone. Tada još uvijek, zahvaljujući klimi i toplom vremenu, ima posjetitelja. Cilj manifestacije je bio promovirati male proizvođače autohtonih proizvoda, zdrave hrane, ljekovitih preparata, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, obrtnike koji se bave očuvanjem starih zanata te agroturističku ponudu Dalmacije i ostalih krajeva Hrvatske.

- ***Moondance-electronic music festival***

Elektronski glazbeni festival je pokrenut 2013. godine i održao se u srednjovjekovnoj kuli Kamerlengo. To je jedinstveni događaj za ljubitelje elektronske glazbe u kojemu su sudjelovali jedni od značajnih hrvatskih i svjetskih DJ-eva. Cilj ovog festivala je pružiti jedinstveni doživljaj koji uključuje povijesnu lokaciju, značajne umjetnike i fantastičnu produkciju u srcu ljeta.

- ***Stivanja***

Blagdan svetog Ivana Trogirskog, zaštitnika grada Trogira, slavi se svake godine 14. studenoga. Četiri dana prije samog blagdana održavali su se razni događaji od kojih se mogu izdvojiti: izložbe dječjih radova, predstave, trodnevnice, koncerti, predavanja, polaganje

vijenaca na groblju i kapelici, svečana sjednica grada, itd (preuzeto sa: http://tztrogir.hr/52436/dogadanja/).

4.4. Turistička ponuda Splita

Split je najveći grad u Dalmaciji, drugi po veličini grad u Hrvatskoj, prema posljednjem popisu stanovništva, provedenom 2011. godine Split ima 178.192 stanovnika, druga je po veličini hrvatska luka i treća luka na Mediteranu po broju putnika. Podrijetlo njegova imena se izvodi od biljke brnistre (žuke, lat. Calicotome villosa) koja ovdje raste u izobilju. Grčki naziv za nju je aspalathos. Svetac zaštitnik Splita je sveti Dujam (Sveti Duje), biskup Salone, mučenik iz 304. godine, a suzaštitnici su sveti Anastazije (Staš) i blaženi Rajnerije (Arnir). Kao poglavita zaštitnica osobito se štuje i Gospe od Pojišana.

Split je smješten na jadranskoj obali u srednjoj Dalmaciji na Splitskom (Marjanskom) poluotoku. Od uzvisina, okružuju ga u zaleđu - sa sjevera i sjeveroistoka planina Mosor, sa sjeverozapada brdo Kozjak, s istoka brdo Perun, a najstarija gradska jezgra se nalazi podno brda Marjana, koje se nalazi zapadno od stare gradske jezgre. Splitski poluotok okružuju otoci Brač, Hvar, Šolta i Čiovo. Trajekti iz luke Split često su jedina veza otoka srednje Dalmacije s kopnom (preuzeto sa www.wikipwedia.org/wiki/Split).

Prema Curić, Glamuzina, Opačić (2013), zahvaljujući kulturno – povijesnim spomenicima, kulturnim ustanovama i priredbama Split se razvija kao kulturno središte te se tako postupno odmiče od dominantnog tranzitnog turizma koji je i dalje važan zbog najprometnije hrvatske trajektne luke.

Slika 5: Split

Izvor: http://apartments-pisak.com/split/

Turistička ponuda

Ponudu smještaja u gradu Splitu, prema podacima sa web stranice turističke zajednice grada, čine slijedeći ugostiteljski objekti:

- 31 hotel
- 32 hostela
- 6 marina i lučica
- i preko 14 000 postelja u privatnom smještaju

„Split je turistička destinacija izrazito mediteranskog ozračja, arhitektonskih osobnosti i južnjačkog temperamenta stanovništva.“ – prema Blaževiću (2009).
Neke od znamenitosti koje se mogu naći u Splitu su:

- ***Dioklecijanova palača***

Ona je povijesna jezgra Splita koja je 1979. uvrštena na UNESCO-v popis svjetske kulturne baštine. Na njezinim zidinama su četvora gradska vrata: Zlatna, Srebrna, Mjedena i Željezna. Središnji dio palače krasi Peristil, mjesto gdje su se svojedobno križale dvije glavne ulice carske rezidencije, Cardo i Decumanus. Sa Peristila se ulazi u podrume palače sa

suvenirnicama te u osmerokutni Dioklecijanov mauzolej koji je sada pretvoren u katedralu sv. Duje. Unutar palače se nalazi još nekoliko znamenitosti poput Vestibula kroz koji se ulazilo u rezidencijalni dio palače, Jupiterov hram, riznica katedrale te etnografski muzej i muzej grada Splita.

- ***Sakralni objekti***

Split čuva iznimne spomenike sakralne arhitekture kao što su katedrala sv. Dujma, samostan sv. Ante na Poljudu, srednjovjekovna crkva sv. Trojice, minijaturna crkvica sv. Martina u sjevernom zidu Dioklecijanove palače, sv. Franu uz Rivu, sinagogu iz 16. stoljeća i još mnoge.

Franjevačka crkva i samostan Sv. Ante nalaze se na sjevernoj strani splitskog poluotoka, u uvali Poljud u Kaštelanskom zaljevu. Splitski nadbiskup Pavao podigao je oko 1020. godine crkvu Sv. Marije Poljudske. Među ostalim vrijednostima u ovom izvanrednom kompleksu treba istaknuti oltarni poliptih čiji je sastavni dio najstariji poznati prikaz Splita iz 1549. grad leži u rukama svog zaštitnika Svetog Dujma. Još je zanimljiviji rijetki prikaz islamskog proroka Muhameda, čiji lik se prema Kuranu ne smije prikazivati, na slici baroknog slikara Mihovila Luposignolija.

Crkva i samostan Sv. Frane, smješteni na zapadnom kraju Rive, nastali su na starom ranokršćanskom lokalitetu, uz grob i malu crkvu Sv. Felicija, mučenika iz Dioklecijanova vremena. Od umjetnina u crkvi je najvrednije gotičko slikano raspelo Blaža Jurjeva Trogiranina iz početka 15. st., te sarkofag s prikazom Prijelaz preko Crvenog mora, djelo sakralne umjetnosti iz rimskog razdoblja. Pokraj crkve nalazi se franjevački samostan s klaustrom iz 13. stoljeća, te bogatom knjižnicom s oko 3000 knjiga, među kojima ima i onih iz 16. stoljeća. U crkvi i samostanu su i grobnice uglednih Splićana, poput oca hrvatske književnosti Marka Marulića, te jednog od najvećih hrvatskih političara Ante Trumbića, čiji je sarkofag rad Ivana Meštrovića.

Crkva svete Trojice upisana je u registar najvrijednije spomeničke baštine Republike Hrvatske, nulte kategorije. Prigodom restauracijskih radova 1948. godine otkriveni su ostaci građevine starijeg razdoblja koja se produživala prema istoku, a nađeno je i više ulomaka oltarne pregrade čiji luk predstavlja primjer predromaničke kamene plastike s geometrijskim pleternim ukrasima i uklesanim tekstom, a sada se nalaze u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu.

Tu su također i ***marjanske crkvice i kapele***. Građene u vremenima kad je Marjan bio duhovno utočište Splićana koji su svoju kršćansku vjeru iskazivali hodočašćima svojoj svetoj

gori, te su ponekad minijaturne crkve jedan od najvažnijih svjedoka kako se razvijao život u Splitu.

- ***Trgovi***

Prokurative (Trg Republike) su veliki trg smješten zapadno od Rive, kojega nalik venecijanskom Trgu svetog Marka s tri strane okružuju neorenesansne zgrade s lukovima po kojima je i trg dobio svoje ime po kojem ga najviše ljudi zna. Trg je otvoren jedino prema jugu, pružajući prekrasan pogled prema luci i Rivi. Gradnju Prokurativa je sredinom 19. stoljeća inicirao jedan od najpoznatijih gradonačelnika u povijesti grada Antonio Bajamonti, koji je želio pokazati da je Split svim svojim bićem oslonjen na talijanske tradicije. Trg je odavno etabliran kao odlična pozornica za kulturna događanja, posebno festival zabavne glazbe.

Pjaca (Narodni trg, još jedan trg kojega nitko u Splitu ne zove pravim imenom), prvi se put spominje u 13. stoljeću kao Širina sv. Lovre, i prvi je naseljeni dio Splita izvan Dioklecijanove palače, uz čiji se zapadni zid smjestio. Tu je u gotičkoj zgradi stare gradske vijećnice, danas izložbenom prostoru, bila smještena vlast. Na Pjaci je stoljećima i gradski sat, jedinstven po svoje 24 umjesto 12 znamenaka. Svaka zgrada na Pjaci ima svoju priču, svaka je svjedok povijesti i gradskog duha.

Voćni trg je među Splićanima poznatiji po svom neslužbenom, nego službenom imenu Trg braće Radić. Svoje "narodno" ime može zahvaliti činjenici da je tu nekad bila bučna i živopisna tržnica na kojoj su žene iz okolnih sela prodavale voće. Najveća znameniost je svakako osmerokutna mletačka kula sagrađena u 15. stoljeću za obranu tadašnjeg malog grada. Nasuprot kuli je veličanstvena palača stare obitelji Milesi iz 17. stoljeća sa baroknom fasadom, jednim od najboljih primjera tog stila u cijeloj Dalmaciji. Pred njom je smješten spomenik ocu hrvatske književnosti, Splićaninu Marku Maruliću. Autor spomenika je, kao i nekoliko drugih u gradu, Ivan Meštrović.

Manifestacije u Splitu

Neke od važnijih manifestacijskih događanja u Splitu su:

- ***Mediteran film festival***

Festival mediteranskog filma Split održava se već 6 godina zaredom. Održava se u lipnju. Karakterizira ga prikazivanje filmova s područja Mediterana koji u Splitu imaju svoje

regionalne ili hrvatske premijere, a ne mogu se vidjeti u redovnoj kino distribuciji. Festival se do sada pokazao kao jedna od značajnijih kulturnih manifestacija u Splitu.

- ***Ultra Europe Festival***

Festival elektronske glazbe, koji se održava u Splitu, u srpnju, već dvije godine zaredom. Na festivalu nastupaju najbolji DJ-evi na svijetu, a sam festival privlači desetke tisuća partijanera iz čak 120 zemalja svijeta.

- ***Splitsko ljeto***

Splitsko ljeto (1954 ...)umjetnički je festival koji svoju nacionalnu i međunarodnu reputaciju gradi još od polovice 20. stoljeća. Uz Dubrovačke ljetne igre, to je festival s najdužom i najblistavijom tradicijom klasičnog spektra scenskih umjetnosti (opera, drama, balet, koncert...), koji s vremenom širi lepezu zbivanja: od jazz koncerata i filmskih revija, do izložbi, performancea i uličnog kazališta.

- ***Split film festival***

Split film festival održava se već 19 godina zaredom, u rujnu mjesecu. To je internacionalni festival novog filma, jedan od najstarijih u Hrvatskoj koji prikazuje izabrane filmove, videa, interaktivne medije, instalacije, performance, radionice, tribine i još mnogo toga.

- ***Advent u Splitu***

Popularne kućice na Rivi omiljeno odredište za zabavu brojnih Splićana i gostiju. Na Božićnom sajmu budu izloženi brojni božićni proizvodi, a osim toga obiluje šarolikom gastronomskom ponudom. Također se svakodnevno na glavnoj sajamskoj pozornici održavaju prigodni blagdanski programi.

- ***Noć muzeja***

Velika kulturna manifestacija hrvatskih muzeja 'NOĆ MUZEJA', koju organizira Hrvatsko muzejsko društvo u suradnji sa 70-ak hrvatskih muzeja, održava se krajem siječnja. Ova manifestacija potvrđuje tezu o važnosti hrvatskih muzeja za ukupnu kulturno-turističku ponudu. Tijekom "Noći muzeja" ulaz u sve muzeje je besplatan!

- ***Spli'ski krnjeval***

Tradicionalna manifestacija koja se odvija na pokladni utorak, a karakterizira je slavljeničko razdoblje poznato po povorkama maškara, maskiranim i kostimiranim plesovima te drugim kulturno-turističkim sadržajima.

- ***Sudamja***

Višestoljetni tradicionalni blagdan svetog Dujma ili "fjera svetog Duje", slavi se 7.svibnja. Posvećena je sv. Dujmu, salonitanskom biskupu, koji je živio u doba cara Dioklecijana kada je i pogubljen. Sveti Dujam smatra se zaštitnikom grada Splita Manifestacija obilježava ujedno i dan grada Splita. Sama Sudamja uključuje razne priredbe, događaje, sajam i tombulu na Rivi u trajanju od 7 dana.

- ***Svitsko prvenstvo u piciginu***

Picigin je začet u Splitu, i smatra ga se "najsplitskijim" sportom. Održava se u lipnju. Od 2005.g. se održava i tzv. "prvenstvo svita u piciginu". Do 2008., na prvenstvu su ocjenjivani zadani oblici skokova piciginaša, ali od 2008. se ocjenjuje ukupan umjetnički dojam ekipe. Pravila igranja picigina određuju članovi Ekološkog društva "Picigin Bačvice".

- ***Spli'ski litnji koluri***

Manifestacija u organizaciji Turističke zajednice grada Splita. Počinje sredinom lipnja i traje do sredine rujna. Sadrži razne događaje, kao što su: festival uličnih zabavljača, klasični koncerti u podrumima Dioklecijanove palače, kulturno zabavni koncerti na Rivi, "Dani Dioklecijana" te manifestacija "Cili svit u Split".

- ***Dani Dioklecijana***

Dani Dioklecijana vraćaju Split u vrijeme kada je gradom koračao slavni rimski car Dioklecijan. Na gradskim ulicama i trgovima postrojavaju se rimske legije, car Dioklecijan zajedno sa povorkom rimskih legija i kočijama prolazi Rivom i Peristilom gdje Dioklecijanovi suvladari zajedno s obitelji pozdravljaju okupljene. Gradom se čuju zvuci fanfara, bubnjara i rimske glazbe. Po centru grada na trgovima i ulicama uz zabavu uličnih zabavljača, može se uživati u bogatoj gastro ponudi iz doba cara Dioklecijana, te u koncertnom i plesnom programu (preuzeto sa: visitsplit.com)

4.5. Turistička ponuda Solina

Smješten svega 5 km sjeveroistočno od Splita, Solin sa svojih 18 km² predstavlja kolijevku hrvatske povijesti. Nalazi se na križanju puteva između Splita, Trogira i Klisa. Kroz Solin protječe nadaleko poznata rijeka Jadro. Izdvajaju se 3 cjeline: središnji dio na raskrižju cesta prema Splitu, Trogiru i Klisu (stambeno poslovni dio Solina), od Majdana, u kotlini gornjeg toka Jadro s tvornicom cementa i od Donje Strane (Sveti Kaja), oko 1.5 km zapadno od središnjeg dijela, na cesti prema Trogiru.

Prvotno je postojao pod imenom Salona i bio je grčka kolonija osnovana u 3.st.pr.Kr., a zatim i rimska. Salona je imala 60 000 stanovnika i bila je četvrti po veličini grad u Rimskome Carstvu. Bila je središte provinicije Ilirik, a kasnije i nadbiskupsko središte ovih krajeva. Iznimno su važna nalazišta ostataka antičke Salone između Donje Strane i središnjeg dijela Solina.

Prometno je odlično povezan s obzirom da se nalazi na magistralnoj prometnici te je od Zagreba udaljen 385 km, a od Dubrovnika 225 km. Solin broji 24.125 stanovnika (preuzeto sa: http://solin-info.com/hr/info/o-solinu/)

Turistička ponuda

Smještajni kapaciteti koje posjeduje su za sada relativno mali ali iz godine u godinu pokazuju tendenciju rasta. Trenutno se u Solinu nalazi:

- Hotel President
- Hostel Jadro
- Te preko 220 kreveta u privatnom smještaju

Najvažniji segment turističke kulturne ponude Solina čini njegov kulturno – povijesni kompleks ***Salona***. Salona je detaljno istražena i nije prepuštena zaboravu što povećava značaj Solina, njegove turističke ponude i upravo to što interes arheologa ne jenjava, opravdava pokušaje uvrštavanja Salone pod zaštitu UNESCO-a. čime bi se i službeno sačuvalo blago koje se krije ovaj mali grad. Neki od najvažnijih dijelova Salone su:

- Amfiteatar
- Teatar
- Forum
- Marusinac, Kapljuč i Manastirine (starokršćansko groblje gdje je pokopan i Sv. Dujam)
- Bazilika Urbana
- Terme
- Porta Caesarea
- Tusculum (područna zgrada Arheološkog muzeja sagrađena 1898. godine u kojoj se nalazi spomen soba don Frane Bulića)

Od kulturnih znamenitosti u Solinu se još nalazi i ***Šuplja crkva,*** crkva iz 11. stoljeća, povezana s krunidbom bana Zvonimira za hrvatskoga kralja 1075. godine, sagrađena je unutar velike starokršćanske bazilike po svoj prilici iz 6. stoljeća. Uz crkvu je bio i benediktinski samostan, povezan, možda, s vladarskom kućom pa je vjerojatno to i razlog da se nova crkva gradi upravo u staroj i da se u njoj obavlja taj važan čin. Po tome je ova ranoromanička trobrodna bazilika osobito poznata.

Tu su također i ***Gradina,*** utvrda iz rimskog doba te ***Gašpina mlinica*** iz 18.st.

Kulturne ustanove koje gosti rado posjećuju su ***Dom kulture Zvonimir*** i ***Muzej Tusculum***. Dom zapošljava desetak djelatnika koji se bave pripremom kulturnih izvedbi i brojnih kulturnih priredbi, izdavačkom djelatnošću i restauracijom antičke keramike te izradom autentičnih suvenira nastalih na salonitanskoj odnosno starohrvatskoj spomeničkoj podlozi (preuzeto sa: http://solin-info.com)

Gospin otok je najstarije marijansko svetište u Hrvatskoj na kojem je u desetom stoljeću na mjestu današnje crkve sv.Marije, Gospe od otoka 1880., hrvatska kraljica Jelena sagradila je dvije crkve, Blažene Djevice Marije i svetoga Stjepana. Ovo svetište je 1998. pohodio i Sv. Otac Papa Ivan Pavao II. Pokraj župne crkve sv. Marije, nalazi se izuzetno vrijedan arheološki lokalitet trobrodne crkve, danas čitav pod zemljom. Uz samo svetište prostire se uređeni travnjak, idealan prostor za odmor brojnih Solinjana i njihovih gostiju. Otkriće crkve na Otoku iz starohrvatskoga doba i natpisa uklesana na sarkofagu hrvatske kraljice Jelene dogodilo se sasvim slučajno. Na Otoku je, naime, nakon što je 1875. godine stara crkva izgorjela, na njenu mjestu sagrađena 1880. godine nova, današnja. Kad su se potom, 1898. godine, otpočeli kopati temelji za zvonik, otkriveni su ostaci starih zidova. Postoje i opisi o njenome atriju koju čuvaju kraljevski grobovi, kao i dokumenti temeljem kojih se da zaključiti da je po svoj prilici propala, bila zapuštena i potom urušena u doba ratovanja protiv Turaka u 16. ili 17. stoljeću. 1670. godine, na blagdan Male Gospe, u maticama je zabilježeno prvo krštenje u crkvi na Otoku (preuzeto sa: http://solin-info.com/hr/znamenitosti/znamenitosti/gospin-otok/).

Slika 6: Solin

Izvor: http://solin-info.com/hr/znamenitosti/solin-danas/

Manifestacije u Solinu

Manifestacije u Solinu se uglavnom vezuju za ljetne mjesece kada traje sezona. Neke od manifestacija su:

- ***Solinsko kulturno ljeto***

To je tradicionalna kulturna manifestacija, u organizaciji Doma Zvonimir i suorganizaciji TZ grada Solina i Grada Solina, održava se svake godine u razdoblju od 1.7. do 8.9. te u svom programu nudi pregršt kulturnih sadržaja od koncerata, poput iznimno poznatog „Ethnoambient Salona“, dramskih predstava, večeri poezije, do lokalnih tradicijskih događanja poput Dana žetve i vršidbe u selu Blaca, ribarskih večeri, izložbi starih običaja i zanata te svjetski poznatog Međunarodnog festivala karikatura ...

- ***Romantika u Saloni***

Cilj ove manifestacije je “oživljavanje” povijesti kroz kvalitetnu i autentičnu interpretaciju antičke baštine putem organizacije triju tematskih večeri na kojima se na kreativan način prikazuje život u Saloni u antičko doba. Na ovaj način se unaprjeđuje kvaliteta sadržaja u destinaciji, posebno na lokalitetu Salona, a time se neposredno utječe i na povećanje broja posjetitelja u destinaciji.

- ***Iz Solinskog lonca***

S ciljem promidžbe Gašpine mlinice kao i gastronomske ponude grada Solina, u rujnu 2014. u organizaciji TZ grada te podršku grada Solina i suorganizaciji udruge Solinjani organizirala se gastronomska manifestacija u Gašpinoj mlinici pod nazivom Iz Solinskog lonca- što su jeli naši stari?. Manifestacija uključuje natjecanje građana Solina u pripremanju jela kao i bogatom kulturno zabavnom programu uz prigodne nagrade pobjednicima natjecanja.

- ***Festival turističkog filma***

Ove, već tradicionalne, međunarodno afirmirane priredbe INTERSTAS, ITF'CRO - MEĐUNARODNI FESTIVAL TURISTIČKOG FILMA, i KEA/Entente Florale Europe - CRO, članice i partneri svjetskih asocijacija: FEST, ITCO, FIJET, AEFP, koje se već niz godina održavaju u gradu Solinu, stekle su reputaciju vrlo dinamične i važne kulturološke i poslovno turističke manifestacije u ovoj regiji. U domeni turizma, turističkog filma, putovanja, turističkog novinstva, zaštite okoliša, ekologije i održivog razvoja sve više postaju respektabilni faktor međunarodnog filmsko festivalskog i turističko-putničkog prometa. Svojim ugledom i organizacijom te vrlo bogatim i kreativnim pratećim sadržajima aktivno pridonose i bržem rastu putničkih tržišta na svijetu.

- ***Jadranske igre***

Jadranske igre projekt su koji se održava tijekom ljetnih mjeseci s ciljem obogaćivanja hrvatske turističke ponude. Program se sastoji od natjecanja ekipa, predstavnika svojih mjesta u tradicionalnim jadranskim disciplinama.

- ***Božić u Solinu***

Grad Solin u suradnji s Turističkom zajednicom Grada Solina i tvrtkom Inkubator Solin d.o.o. organizira manifestaciju Božić u Solinu. Solinjane i njihove goste zabavljali su razni zabavljači te plesni i sportski klubovi i kud-ovi. Uz glazbu uživo i uz bogati izložbeni program na sajamskim kućicama i štandovima moglo se uživati u zimskom ugođaju grada.

4.6. Turistička ponuda Dubrovnika

Prema Dubrovnik – povijest, kultura, umjetnička baština (1998) Dubrovnik je najjužniji hrvatski grad, administrativno središte Dubrovačko-neretvanske županije i jedno od najvažnijih povijesno-turističkih središta Hrvatske. Prema popisu iz 2011. godine Dubrovnik je imao 42.615 stanovnika. Leži na južnim padinama i u podnožju brda Srđ. Dubrovnik je neadekvatno povezan s ostatkom Hrvatske i ta povezanost se koja odvija isključivo preko jadranske magistrale.

Godine 1979. grad Dubrovnik dodan je na UNESCO-ov popis Svjetske baštine. Smještajni kapaciteti grada su:

- 46 hotela i villa
- 7 hostela
- Preko 13 000 kreveta u privatnom smještaju

Dubrovnik je svjetski poznato turističko odredište zbog iznimne kombinacije prirodne i spomeničke baštine. Neke od kulturno – povijesnik spomenika su:

- ***Gradske zidine u Starom Gradu***

Dubrovnik je okružen Gradskim zidinama dugim gotovo 2 km (1940 m) po kojima je poznat u čitavom svijetu. Kroz povijest su zidine grad Dubrovnik štitile od neprijatelja, danas mu dovode posjetitelje iz čitavog svijeta koji dolaze vidjeti ovaj grad - muzej.
U sklopu dubrovačkih zidina nalazi se kula Minčeta i tvrđava Svetog Ivana s morske strane. Također, u sklopu zidina je i tvrđava Lovrijenac na Pilama i i Revelin na Pločama. Glavni ulaz na dubrovačke zidine nalazi se kod unutarnjih vrata od Pila.

- ***Tvrđava Minčeta***

To je jedna od najljepših znamenitosti Dubrovnika, nalazi se na na sjeverozapadnom dijelu Dubrovnika unutar Gradskih zidina. Rađena je prema projektu Jurja Dalmatinca. Prolaskom kod Crkve Svetog Spasa dolazi se do tvrđave Minčeta.

- ***Kulu svetog Luke***

Možete je vidjeti hodajući kopnenom stranom zidina prema vratima od Ploča. Kula Svetog Luke je u povijesti štitila ulazak u dubrovačku luku.

- ***Tvrđava svetog Ivana***

Ona je nastala u 16. stoljeću i svakako je vrijedi posjetiti - u njenom prizemlju nalazi se akvarij, a na 1. i 2. katu Pomorski muzej.

- ***Tvrđava Bokar***

Smještena je na morskoj strani gradskih zidina. Projektirao ju je firentinski arhitekt Michelozzi u 15. stoljeću.

- ***Tvrđava Lovrijenac, predio Pile***

Smještena je izvan gradskih zidina. Izgrađena je kako bi grad Dubrovnik sačuvala od napada Mlečana, a i općenito radi zaštite morskog prilaza gradu. Danas je ova tvrđava poznata jer se tijekom ljetnih mjeseci mnogobrojne predstave u sklopu Dubrovačkih ljetnih igara od kojih je najpoznatiji Shakespearov Hamlet, odigravaju upravo u njoj.

- ***Tvrđava Revelin***

Tvrđava Revelin smještena je izvan gradskih zidina i u povijesti je branila ulaz u gradsku luku. Izgrađena je tijekom 16. stoljeća. Na prekrasnim terasama ove tvrđave danas se odigravaju mnogobrojne predstave u sklopu Dubrovačkih ljetnih igara, a tijekom zimskih mjeseci tu Dubrovački simfonijski orkestar održava koncerte i ugošćuje mnogobrojne

posjetitelje. Tvrđavu Revelin možete vidjeti izvana, a iznutra je možete vidjeti jedino za održavanja manifestacija.

- ***Lazareti u Dubrovniku na ulazu u Stari Grad***

Lazareti se nalaze na istočnom djelu ulaza u Stari Grad od strane Ploča. Upravo je to istočno predgrađe u povijesti bilo stjecište karavana i putnika iz Otomanskog Carstva. Zbog toga su stari Dubrovčani tu sagradili karantenu za izolaciju putnika i robe iz istočnog svijeta jer su vladale epidemije raznih zaraznih bolesti. Danas su Lazareti mjesto gdje se održavaju razne kulturne i zabavne manifestacije.

- ***Knežev dvor, Kulturno povijesni muzej***

Knežev dvor bio je sjedište vlade i kneza Dubrovačke Republike. Danas je u Kneževom dvoru smješten kulturno-povijesni muzej koji svjedoči o životu starih Dubrovčana. Tako možete vidjeti stari dubrovački novac, pečate, kolekciju satova, namještaj, portrete, odore, staro oružje ... Tu je i stalan postav umjetničkih slika i namještaja od 16. do 19. stoljeća. U prizemlju se nalaze tamnica, sudnica i pisarnica. Knežev dvor danas je i mjesto gdje se u prekrasnom ambijentu održavaju razni koncerti. Tako Dubrovački simfonijski orkestar tu održava svoje koncerte tijekom ljetnih mjeseci.

- ***Palača Sponza***

Palača Sponza jedna je od najljepših i najraskošnijih palača u gradu Dubrovniku. Gradila se u 16. stoljeću i svojom raskoši i ljepotom svjedoči o bogatstvu i kulturi starih Dubrovčana. Svi trgovački putovi Dubrovačke Republike protjecali su kroz palaču Sponza. Krajem 16. stoljeća postala je kulturno središte Dubrovačke Republike. Danas se u njoj nalazi arhiv s materijalima povijesti Dubrovnika i njegovog područja. Također, mnoge manifestacije održavaju se upravo u njoj ili ispred nje, otvaranje Dubrovačkih ljetnih igara svake godine održava se upravo ispred palače Sponza.

- ***Dubrovačka katedrala i riznica katedrale***

Izgrađena je krajem 17. i početkom 18. stoljeću. U Dubrovačkoj katedrali nalazi se bogata riznica slika i vrijednih relikvija. U riznici katedrale mogu se vidjeti 132 relikvije svetaca koje datiraju od 11.-19. stoljeća. Tu su i relikvije ruku, nogu i glave Sv. Vlaha koje su djelo dubrovačkih zlatara.

- ***Crkva Svetog Vlaha***

Ova najpoznatija dubrovačka crkva izgrađena je u čast zaštitniku grada Dubrovnika - svetom Vlahu. Na glavnom oltaru nalazi se kip svetog Vlaha koji u ruci drži maketu

Dubrovnika. Crkva je građena u razdoblju 1706.-1714. godine u čast Svetog Vlaha zaštitnika grada Dubrovnika. Njemu u čast se održava i festa Svetog Vlaha u veljači.

- ***Franjevački samostan u Starom Gradu - Dubrovniku s najstarijom europskom ljekarnom (1317.g.) i muzej franjevačkog samostana Mala Braća***

Franjevački samostan je izgrađen u 14 stoljeću. Danas mnogobrojni posjetitelji uživaju u bogatoj riznici slika, glazbenom arhivu, poznatoj knjižnici, raznim zlatnim i srebrenim umjetničkim radovima koji se nalaze u franjevačkom samostanu. Tu se nalazi i najstarija ljekarna u Europi (1317.g.). U Franjevačkom samostanu nalazi se muzej s inventarom stare ljekarne iz 14. stoljeća. Sačuvani su mnogi stari recepti za dobivanje raznih lijekova, vrijedne slike nepoznatih umjetnika, relikvije itd...

- ***Sinagoga u Starom Gradu - Dubrovniku***

Dubrovačka sinagoga jedna je od najstarijih u Europi i datira od 1652. godine. Unutar gradskih zidina Židovi su se počeli naseljavati od 1546. godine odlukom gradskih vlasti. U sinagogi danas možete vidjeti razne religijske eksponate, arhivske dokumente i Tore koje datiraju od 13. do 17. stoljeća. Židovska zajednica u Dubrovniku osim Sinagoge ima malu židovsku fontanu na Pilama i svoje groblje na glavnom dubrovačkom groblju Boninovo.

- ***Memorijalna kuća Ronalda Browna***

Memorijalna kuća Ronalda Browna otvorena je povodom tragične smrti američkog ministra Ronalda Browna i njegovih suradnika 1996. godine u blizini Dubrovnika. U toj su memorijalnoj kući konstantno izložena dijela triju najpoznatijih dubrovačkih slikara 20. st: Antuna Masle, Đura Pulitike i Iva Dulčića.

- ***Dom Marina Držića***

Marin Držić bio je poznati hrvatski renesansni komediograf iz Dubrovnika. Posjet njegovoj kući audiovizualno vratit će Vas u neko daleko vrijeme. 2008. godina je bila godina Marina Držića.

- ***Etnografski muzej Rupe***

Smješten u staroj žitnici, ovaj muzej pokazat će Vam koliko su pažnje stari Dubrovčani pridavali skladištenju žitarica. Sve državne rezerve pšenice, ječma i prosa Dubrovačka Republika čuvala je u posebnim silosima u zidu nazvanim Rupe u kojima je zbog posebne mase kojima su ih premazivali temperatura konstantno bila 17 stupnjeva. U Etnografskom muzeju Rupe možete vidjeti tradicijsko gospodarstvo dubrovačkog kraja kao i narodne nošnje i tekstilno rukotvorstvo.

- ***Orlandov stup***

Orlandov stup jedan je od najljepših dubrovačkih znamenitosti. Sagrađen u 15. stoljeću, Orlandov stup je simbol slobode i dubrovačke nezavisnosti. Orlandov stup je zapravo lik ratnika u oklopu. Prema legendi, radi se o vitezu Rolandu koji je spasio Dubrovnik od napada Saracena potukavši ih kod Lokruma. Orlandov stup kroz povijest je bio i simbol dubrovačke trgovine, pa su po njegovom desnom laktu dugom 51,2 cm Dubrovčani uveli izraz "dubrovački lakat".

- ***Velika Onofrijeva fontana***

Na samom ulazu s Pila u staru gradsku jezgru fontanu je u 15. stoljeću izgradio Onofrio della Cava kao simbol završetka gradnje vodovoda kojim je Dubrovnik crpio vodu iz 12 km udaljene Rijeke Dubrovačke. Iako i danas prelijepa, ova fontana je u potresu 1667. izgubila veliki dio svoje ljepote i funkcionalnosti. Danas ona ima 16 maskerona za izljev vode. Na njoj se većinom okupljaju mladi i stranci u želji za odmorom i osvježenjem.

- ***Mala Onofrijeva fontana***

Još jedna fontana iz 15. stoljeća krasi glavnu dubrovačku ulicu- Stradun . Malu Onofrijevu fontanu izgradio je također Onofrio della Cava. Njena posebnost je reljef golih dječaka, te likovi dupina sa školjkama, maskeroni i klečeći dječaci na stupu za skupljanje i izljev vode. Danas je ova fontana, osim samog ukrasa koji privlači poglede brojnih turista, i dio scene za predstavu "Novela od Stanca" komediografa Marina Držića.

- ***Gradski zvonik i zelenci***

Iznad samog ulaza na Stradun s Ploča nalazi se dubrovački zvonik sa satom izgrađen 1444. godine. U bronci su izrađena 2 lika potpuno identičnih blizanaca i postavljeni između velikoga zvona. Oni, svaki sa svoje strane, batom otkucavaju satove. Danas su oni poznati pod jedinstvenim imenom "zelenci" jer je bronca oksidirala i obojila ih u zeleno. Također su poznati pod imenom "Maro i Baro". Originale možete vidjeti pohranjene u Palači Sponza (preuzeto sa: http://www.online-croatia.hr/hrvatska-dubrovnik-cultural-attractions.htm).

Slika 7: Dubrovnik

Izvor: http://smart-travel.hr/en/walk-along-the-walls-of-dubrovnik/

Manifestacije u Dubrovniku

- ***Dubrovačke ljetne igre***

Dubrovačke ljetne igre nedvojbeno su najveća i najreprezentativnija kulturna manifestacija ne samo u Dubrovniku već i u cijeloj Hrvatskoj. Održavaju se od 1950. godine, a traju svake godine od 10. srpnja do 25. kolovoza. Otvaranje festivala održava se na najpoznatijoj dubrovačkoj ulici Stradunu ispred palače Sponze. U ceremoniji otvaranja sudjeluju glumci koji simbolično traže ulazak u grad od dubrovačkog kneza, uz zvuke Himne slobodi i podizanje zastave na Orlandov stup. Na ovom najvećem događaju u gradu koji je nazvan i Dubrovačka noć sudjeluje cijeli grad, kao i mnogobrojni gosti, koji s veseljem uz ples i pjesmu dočekuju jutro.

- ***Fešta sv. Vlaha u Dubrovniku***

Sv. Vlaho je zaštitnik grada Dubrovnika, a blagdansko slavlje svake godine počinje 3. veljače. Traje od blagdana Cvjetnice pa sve do prve sljedeće nedjelje, i održava se u skladu s višestoljetnom tradicijom. Tradicionalni dio slavlja počinje euharistijskom misom, a nakon mise slijedi procesija koja počinje već u ranim jutarnjim satima. Na početku procesije dubrovački biskup pušta bijele golubice u nazočnosti svih domaćih posjetitelja kao i turista.

Zatim slijedi izvijanje barjaka, kada barjaci iz dubrovačkih župa dolaze ispred crkve sv. Vlaha, gdje ih oni koji su donijeli izvijaju i na taj način pozdravljaju puk i crkvu.

- ***Međunarodni Film Festival u Dubrovniku - DIFF***

Festival se u Dubrovniku počeo održavati 2003. godine kao inicijativa međunarodne organizacije Dubrovnik Film Institut. Posjećuju ga redatelji, glumci, umjetnici, glazbenici i ostali posjetitelji iz cijeloga svijeta.

- ***Libertas Film Festival u Dubrovniku***

Kulturna ponuda Dubrovnika izuzetno je široka, a upotpunjuje je i filmska umjetnost, poznata pod nazivom Libertas film festival. Festival se održava u ljetnim mjesecima, obično početkom srpnja.

- ***Linđo - folklorni ansambl u Dubrovniku***

U gradu povijesti, ljepote, umjetnosti i tradicije već desetljećima djeluje Folklorni ansambl Linđo. Osnovan je 1964. godine kada je održana i prva audicija. Od toga vremena do danas kroz ansambl je prošlo oko tri tisuće članova, koji su dostizali vrhunske rezultate gdje god su nastupali (preuzeto sa: http://www.meetdubrovnik.com/hr/dubrovnik-festivali-manifestacije/).

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Predmet ovog rada su rezultati empirijskog istraživanja razine zadovoljstva stanovništva i zaposlenika sa kulturnom ponudom, kvalitetom življenja te utjecaju kulturnog turizma na ukupan razvoj odabranih turističkih gradova u Dalmaciji. Odabrani gradovi u kojima se vrši istraživanje su Zadar, Šibenik, Trogir, Solin, Split i Dubrovnik. Rezultati provedenog empirijskog istraživanja prikazat će se tabelarno te će se u popratnom tekstu prikazati analiza, odnosno glavni rezultati provedenog istraživanja dobiveni anketiranjem stanovništva i intervjuiranjem zaposlenika turističkih zajednica u tim destinacijama.

Zadovoljstvo stanovništva u nekoj turističkoj destinaciji važan je čimbenik za razvoj same destinacije, posebice zbog toga što se na temelju njihovog (ne)zadovoljstva daljnjim razvojem grada donose odluke za poboljšanje turističke ponude same destinacije.
Svaka turistička destinacija, odnosno ‘’proizvod’’ koji se nudi turistima, mora se stalno prilagođavati, kako njihovim potrebama i željama tako i potrebama i željama stanovnika, kako bi ostala konkurentna i time dovela do priljeva novčanih sredstava koja se mogu ulagati u daljnji razvoj i poboljšanje kvalitete življenja grada. Mišljenje stanovnika i zaposlenika o razvoju grada u kojem žive i rade može pomoći gradskoj upravi i turističkom sektoru kako bi vidjeli na kojem području moraju poraditi u daljnjem razvoju kako bi nastavili privlačiti sve veći broj turista, novih mladih obitelji, povećanje radnih mjesta i sl. te si tako osigurali priljev sredstava za ulaganje u budućnost svojih gradova. Shodno tome provodi se istraživanje razine zadovoljstva stanovništva i zaposlenika gradske uprave i turističkog sektora kulturnom ponudom prethodno navedenih odabranih gradova..

Korištena metoda ispitivanja bila je metoda samopopunjavanja ankete te intervjui sa zaposlenicima turističkih zajednica odabranih gradova. Korištene su dvije ankete, jedna za stanovnike a druga za zaposlenike gradske uprave i turističkog sektora, kako bi se dobio uvid o mišljenju onih koji stvaraju ponudu gradova i onih koji je koriste.

Anketni upitnik sastoji se od 3 dijela. U prvom dijelu traže se podaci o ispitanicima (spol, dob, mjesto stanovanja/rada). Drugi dio pitanja je o njihovom zadovoljstvu atributima kulturne turističke ponude gradova te njenom utjecaju na razvoj grada i najvećim prednostima i nedostatcima grada. Ispitanici su na raspolaganju imali Likertovu ljestvicu s odgovorima od 1 do 5 kod zadovoljstva kulturnom ponudom i njenom utjecaju na razvoj gradova te ponuđenih nekoliko odgovora kod prednosti i nedostataka gdje su također mogli navesti i svoj odgovor ukoliko nije bio obuhvaćen ponuđenim odgovorima. Treći dio se odnosi na

navođenje nedostataka i smjernica za poboljšanje kulturnih turističkih sadržaja grada u kojem žive/rade.

Istraživanje je provedeno u periodu od 1. prosinca 2015. do 1. veljače 2016. godine. Empirijsko istraživanje provelo se na uzorku od 297 ispitanika, 223 ispitanika za anketu stanovnika i 74 ispitanika za anketu zaposlenika. Ispitanici su dobrovoljno sudjelovali u istraživanju koje je bilo anonimne prirode.

5.1. Općeniti podatci o ispitanicima

Tablica 1: Struktura ispitanika prema spolu

Spol stanovnici

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	musko	69	30,9	30,9	30,9
	zensko	154	69,1	69,1	100,0
	Total	223	100,0	100,0	

Spol zaposlenici

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	musko	25	33,8	33,8	33,8
	zensko	49	66,2	66,2	100,0
	Total	74	100,0	100,0	

Izvor: Izračun autora

U prvoj tablici vidimo da struktura ispitanika nije ujednačena. U istraživanju je sudjelovalo više ispitanika ženskog spola, kako u anketi za zaposlenike tako i u anketi za stanovnike.

Tablica 2: Struktura zaposlenika

Sektor rada

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Gradska uprava	26	35,1	35,1	35,1
	Turisticki sektor	48	64,9	64,9	100,0
	Total	74	100,0	100,0	

Izvor: Izačun autora

U tablici 2 možemo vidjeti kako od ispitanika koji su sudjelovali u anketi za zaposlenike njih 35.1% radi u gradskim upravama a 64,9% u turističkom sektoru (smještajni objekti, turističke zajednice, marine...) odabranih gradova.

5.2. Utjecaj rasta broja kulturnih manifestacija na broj posjetitelja u odabranim gradovima

U istraživanju provedenom putem intervjua s djelatnicima turističkih zajednica odabranih gradova doznaje se kako kulturni turizam kao selektivni tip turizma u današnje vrijeme poprima sve veći značaj. To je vidiljivo i iz dolazaka turista čiji broj raste iz godine u godinu u svakom od odabranih gradova.

U posljednjih nekoliko godina turističke zajednice odabranih gradova intezivno razvijaju kulturne manifestacije i njihov se broj u svakom od ovih gradova povećava. Naime, proširenje kulturne ponude pozitivno utječe na povećanje broja posjetitelja jer obogaćuje turističku ponudu gradova. Smatraju kako se razvojem novih manifestacija i turističkih proizvoda koji se temelje na intepretaciji bogate kulturno povijesne baštine grada značajno utječe na povećanje kvalitete boravka turista u gradu ali i pozitivnoj slici grada kroz promidžbu manifestacija na tržištu.

Doznaje se također da su jedan od glavnih motiva modernih turista upravo manifestacije čiji razvoj generira gospodarski rast destinacije. Iz godine u godinu raste broj kulturnih manifestacija. Svake godine neke nove ideje se rađaju koje su gradovi, njihovi građani i gosti dobro prihvatili. Rast broja manifestacija je bio jedan od ključnih faktora velikog turističkog „boom-a“ koji su gradovi doživjeli posljednjih godina, naravno uz izgradnju nekih ključnih infrastruktura. Rast broja manifestacija sigurno doprinosi povećanju broja posjetitelja u gradu. Npr., manifestacije Doček Nove godine privlače veliki broj gostiju, kako stranih, tako i domaćih i to u mjesecima izvan glavne sezone što jako dobro utječe na program produženja sezone u gradovima.

Iz prethodno navedenog može se zaključiti da se hipoteza H1 o utjecaju rasta broja kulturnih manifestacija na broj posjetitelja u odabranim gradovima prihvaća.

5.3. Utjecaj kulturnog turizma na broj zaposlenih u odabranim gradovima

Iz intervjua sa zaposlenicima turističkih zajednica doznaje se kako je broj zaposlenih u turizmu i ugostiteljstvu porastao zadnjih godina bez obzira na gospodarsku krizu u kojoj se

nalazi naša država. Konkretnim brojkama ne raspolažu, ali iz medija saznaju da je sve veća potražnja za radnicima u tom sektoru, iako se nažalost, uglavnom se radi o sezonskom radu. Svi turistički subjekti rade na tome da se sezona što više produži i samim time da je potražnja za radnicima proširena na što veći dio godine.

Iz prethodno navedenog može se zaključiti da se hipoteza H2 o utjecaju kulturnog turizma na broj zaposlenih u odabranim gradovima prihvaća.

5.4. Utjecaj povećanja broja posjetitelja na gradski proračun

Povećanje broja posjetitelja je sasvim sigurno pozitivno utjecalo na proračun. Samom većom potrošnjom na području gradova i većim prilivom sredstava od poreza koji pripadaju lokalnoj upravi, gradski proračun je to sigurno „osjetio“. Sve više je turističkih subjekata otvorilo svoja vrata u gradu i okolici, prodalo i proizvelo svoje proizvode, a isto tako i zaposlilo nove radnike. Sve to ima pozitivan utjecaj na proračun. Također, mora se spomenuti, da TZ po zakonu određeni postotak sredstava dobiven uplatom boravišne pristojbe mora uplatiti u gradski proračun, gdje se opet dolazi do zaključka u kojem veći broj gostiju i noćenja donosi i veću zaradu od boravišnih pristojbi. Učinci rasta broja manifestacija multipliciraju se u cijeloj destinaciji i naravno (kroz više izvora) na gradski proračun.

Iz prethodno navedenog može se zaključiti da se hipoteza H3 o utjecaju povećanja broja posjetitelja na gradski proračun prihvaća.

5.5. Utjecaj zadovoljstva stanovništva kulturnom ponudom odabranih gradova na razvoj gradova u Dalmaciji

Kako zadovoljstvo stanovnika životom u gradu i kulturnom ponudom tog grada utječe na njegov razvoj prikazati će se prikupljenim podatcima dobivenim anketiranjem stanovnika odabranih dalmatinskih gradova koje čine: Zadar, Šibenik, Trogir, Solin, Split i Dubrovnik. U ovoj anketi za stanovnike sudjelovala su 223 ispitanika iz odabranih gradova.

Na pitanje stanovnika „Koliko ste zadovoljni kvalitetom življenja u Vašem gradu, s obzirom na mogućnost zadovoljenja osobno važnih potreba (socio-ekonomski status Vas i Vaše obitelji, prirodna okolina, kriminalitet u gradu i sl.)?“ stanovnici su imali ponuđenu Likertovu ljestvicu od 1-5 gdje je 1 = „iznimno nezadovoljan/na“ dok je 5 = „iznimno zadovoljan/na“.

Tablica 3: Zadovoljstvo kvalitetom življenja stanovnika po gradovima

		Zadovoljstvo kvalitetom zivljenja					
		Iznimno nezadovoljan/na	Nezadovoljan/na	Ni zadovoljan/na, ni nezadovoljan/na	Zadovoljan/na	Iznimno zadovoljan/na	Total
Grad	Zadar	2	2	4	2	1	11
	Sibenik	1	2	4	4	0	11
	Trogir	1	2	7	1	0	11
	Split	2	24	60	59	4	149
	Solin	0	4	9	13	5	31
	Dubrovnik	0	0	6	1	2	9
Total		6	34	90	80	12	222

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 3 vidimo kako u svakom od odabranih gradova, izuzev Solina, stanovništvu prvo mjesto zauzimaju odgovori da nisu ni zadovoljni ali ni nezadovoljni kvalitetom življenja u svom gradu, dok drugo mjesto zauzimaju odgovori kako su zadovoljni kvalitetom življenja u gradu. U Solinu je ipak obrnuto, stanovnici su na prvo mjesto stavili da su zadovoljni kvalitetom življenja u svom gradu a na drugo da nisu ni zadovoljni ni nezadovoljni. Prikazano navodi na zaključak da u svim gradovima ima mjesta za poboljšanje kvalitete življenja te da Solin poduzima mjere kako bi broj stanovnika koji su zadovoljni kvalitetom življenja u tom gradu porastao.

Tablica 4: Najveće prednosti gradova - stanovnici

$prednosti Frequencies

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Prednosti grada[a]	Bogato kulturno - povijesno nasljeđe	169	53,0%	75,8%
	Prirodne ljepote	109	34,2%	48,9%
	Porast mladih i mladih obitelji	36	11,3%	16,1%
	Ne znam/Ne zelim odgovoriti	5	1,6%	2,2%
Total		319	100,0%	143,0%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 4 vidi se mišljenje stanovnika odabranih gradova o tome koje su najveće prednosti gradova u kojima žive. Na prvom mjestu nalazi se bogato kulturno – povijesno naslijeđe, zatim prirodne ljepote, te na trećem mjestu porast mladih i mladih obitelji. Iz ovoga se vidi kako su svi odabrani gradovi destinacije koje obiluju bogatom kulturnom ponudom koja se treba njegovati i iskoristiti u turističke svrhe te da su stanovnici tih gradova svjesni da se njihova ponuda treba temeljiti na kulturnoj baštini.

Tablica 5: Najveći nedostatci gradova - stanovnici

		Responses		
		N	Percent	Percent of Cases
Nedostatci grada[a]	U zimskim mjesecima nema adekvatne turističke ponude	137	35,9%	61,4%
	Nedovoljna iskorištenost i promocija prirodnih i kulturnih bogatstava u turizmu	81	21,2%	36,3%
	Nedovoljna suradnja s drugim jedinicama lokalne samouprave	54	14,1%	24,2%
	Nedostatak dodatne turističke ponude	106	27,7%	47,5%
	Ne znam/Ne želim odgovoriti	4	1,0%	1,8%
Total		382	100,0%	171,3%

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 5 također se može vidjeti mišljenje stanovnika o nedostatcima gradova u kojima žive. Najvećim nedostatkom gradova smatraju nedostatak adekvatne turističke ponude u zimskim mjesecima te nedovoljnu iskorištenost i promociju prirodnih i kulturnih bogatstava u turizmu koja je jako važna za privlačenje turista. U tablici 6 prikazano je zadovoljstvo stanovnika informiranošću o kulturnoj ponudi gradova.

Tablica 6: Zadovoljstvo stanovnika o informiranošću o kulturnoj ponudi gradova

		Zadovoljstvo informiranoscu o kulturnoj ponudi					
		Iznimno nezadovoljan/na	Nezadovoljan/na	Ni zadovoljan/na, ni nezadovoljan/na	Zadovoljan/na	Iznimno zadovoljan/na	Total
Grad	Zadar	2	2	3	**4**	0	11
	Sibenik	0	3	**6**	2	0	11
	Trogir	1	2	**4**	**4**	0	11
	Split	5	48	**61**	32	3	149
	Solin	1	9	**16**	4	1	31
	Dubrovnik	0	2	1	**3**	**3**	9
Total		9	66	91	49	7	222

Izvor: Izračun autora

Iz tablice je vidljivo da stanovnici u svim gradovima osim u Dubrovniku ili nisu ni zadovoljni ni nezadovoljni ili su zadovoljni informiranošću o kulturnoj ponudi grada dok su u Dubrovniku ispitanici zadovoljni ili iznimno zadovoljni informiranošću o kulturnoj ponudi grada što znači da su podatci o znamenitostima lako dostupni i označeni. U tablici 7 prikazano je zadovoljstvo stanovnika o turističkom kadru grada u kojem žive. Pod tim se podrazumijeva koliko su stanovnici zadovoljni obavljanjem turističkih dužnosti i akcija koje proširuju i poboljšavaju turističku ponudu grada.

Tablica 7: Zadovoljstvo stanovnika turističkim kadrom grada

		Zadovoljstvo turistickim kadrom u gradu					
		Iznimno nezadovoljan/na	Nezadovoljan/na	Ni zadovoljan/na, ni nezadovoljan/na	Zadovoljan/na	Iznimno zadovoljan/na	Total
Grad	Zadar	2	4	3	1	1	11
	Sibenik	0	4	4	3	0	11
	Trogir	1	4	3	3	0	11
	Split	6	38	70	28	7	149
	Solin	1	12	14	2	2	31
	Dubrovnik	0	1	2	4	2	9
Total		10	63	96	41	12	222

Izvor: Izračun autora

Mišljenja stanovnika se razlikuju od grada do grada pa je tako kod Zadra, Šibenika i Trogira vidljivo kako su stanovnici uglavnom nezadovoljni turističkim kadrom i aktivnostima koje oni poduzimaju kako bi poboljšali turističku ponudu gradova. U Splitu i Solinu stanovnici nisu ni zadovoljni ni nezadovoljni turističkim kadrom gradova dok su u Dubrovniku zadovoljni njime.

Na pitanje „Kako biste ocijenili dostupnost i kvalitetu kulturnih turističkih sadržaja? (povijesni spomenici, muzeji, galerije, i sl.)“ ispitanici su imali ponuđenu Likertovu skalu od 1 – 5 gdje je 1 = „iznimno nezadovoljan/na“ dok je 5 = „iznimno zadovoljan/na“.

Tablica 8: Zadovoljstvo stanovnika dostupnošću i kvalitetom kulturnih turističkih sadržaja

		Zadovoljstvo dostupnoscu i kvalitetom kulturnom ponudom					
		Iznimno nezadovoljan/na	Nezadovoljan/na	Ni zadovoljan/na, ni nezadovoljan/na	Zadovoljan/na	Iznimno zadovoljan/na	Total
Grad	Zadar	0	2	3	5	1	11
	Sibenik	0	1	2	6	2	11
	Trogir	0	2	4	3	2	11
	Split	3	21	50	60	15	149
	Solin	1	6	18	3	3	31
	Dubrovnik	0	3	1	4	1	9
Total		4	35	78	81	24	222

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 8 vidljivo je kako su stanovnici uglavnom zadovoljni dostupnošću i kvalitetom turističkih sadržaja gradova u kojima žive/rade. Na pitanje „Kulturni turizam u gradu pozitivno utječe na njegov ukupni turistički i gospodarski razvoj?“ ispitanici su imali ponuđenu Likertovu skalu od 1 – 5 gdje je 1 = „u potpunosti se ne slažem“, a 5 = „u potpumosti se slažem“.

Tablica 9: Mišljenje stanovništva o utjecaju kulturnog turizma na ukupni turistički i gospodarski razvoj grada

		Utjecaj turizma na njegov ukupni turistički i gospodarski razvoj					
		U potpunosti se ne slazem	Ne slazem se	Niti se slazem, niti se ne slazem	Slazem se	U potpunosti se slažem	Total
Grad	Zadar	0	1	2	4	4	11
	Sibenik	0	1	2	5	3	11
	Trogir	1	0	2	5	3	11
	Split	7	11	30	61	40	149
	Solin	0	3	5	15	8	31
	Dubrovnik	0	2	1	2	4	9
Total		8	18	42	92	62	222

Izvor: Izračun autora

Iz priloženih izračuna može se vidjeti kako se stanovnici odabranih gradova slažu kako kulturni turizam pozitivno utječe na ukupni turistički i gospodarski razvoj grada.

U tablici 10 prikazano je mišljenje stanovnika o mogućnosti postojanja strategije za upravljanje kulturnom ponudom grada u kojem žive.

Tablica 10: Mišljenje stanovnika o mogućnosti postojanja strategije za upravljanje kulturnom ponudom grada

		Strategija za upravljanje kulturnom ponudom			
		Da	Ne	Ne znam/ Ne zelim odgovoriti	Total
Grad	Zadar	6	3	2	11
	Sibenik	8	3	0	11
	Trogir	5	5	1	11
	Split	95	36	18	149
	Solin	23	4	4	31
	Dubrovnik	7	0	2	9
Total		144	51	27	222

Izvor: Izračun autora

Većina ispitanika smatra da njihov grad ima perspektivne strategije za upravljanje kulturnom turističkom ponudom grada što znači da su građani uglavnom zadovoljni planovima gradske uprave koji su povezani s budućnošću kulturnog turizma u gradovima.

Tablica 11: Sudjelovanje stanovnika u poboljšanju kulturne ponude gradova

		Sudjelovanje u poboljsanju kulturne ponude			
		Da	Ne	Ne znam/ Ne zelim odgovoriti	Total
Grad	Zadar	8	2	1	11
	Sibenik	9	1	1	11
	Trogir	10	0	1	11
	Split	103	17	29	149
	Solin	25	1	5	31
	Dubrovnik	8	0	1	9
Total		163	21	38	222

Izvor: Izračun autora

Na pitanje „Biste li Vi kao stanovnik bili voljni sudjelovati u poboljšanju kulturne turističke ponude Vašeg grada?“ većina ispitanika odgovorila je pozitivno što ukazuje na činjenicu da građani ne očekuju samo da gradska uprava radi sve sama kako bi poboljšala ponudu grada već i da oni žele sudjelovati u tome kako bi se poboljšala slika grada u cjelini.

Tablica 12: Korelacija „Zadovoljstva stanovnika dostupnošću i kvalitetom kulturnom ponudom“ i „Utjecaja kulturnog turizma na ukupni turistički i gospodarski razvoj grada“

Correlations

		Utjecaj turizma na njegov ukupni turistički i gospodarski razvoj	Zadovoljstvo dostupnoscu i kvalitetom kulturnom ponudom
Utjecaj turizma na njegov ukupni turistički i gospodarski razvoj	Pearson Correlation	1	,374**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	223	223
Zadovoljstvo dostupnoscu i kvalitetom kulturnom ponudom	Pearson Correlation	,374**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	223	223

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Izvor: Vlastiti izračun

U svrhu testiranja H4 hipoteze korišten je test korelacije između varijabli „Utjecaj kulturnog turizma na ukupni turistički i gospodarski razvoj gradova“ i „Zadovoljstva

stanovnika dostupnošću i kvalitetom kulturne ponude grada“. Kao što je vidljivo iz tablice empirijska vrijednost je manja od 5% što znači da se odbacuje početna hipoteza da zadovoljstvo stanovnika kulturnom ponudom odabranih gradova utječe na ukupan razvoj tih gradova.

5.6. Utjecaj zadovoljstva zaposlenika kulturnom ponudom odabranih gradova na razvoj gradova u Dalmaciji

Kako zadovoljstvo zaposlenika kulturnom ponudom tog grada utječe na njegov razvoj prikazati će se prikupljenim podatcima dobivenim anketiranjem zaposlenika gradske uprave i turističkog sektora odabranih dalmatinskih gradova koje čine: Zadar, Šibenik, Trogir, Solin, Split i Dubrovnik. U ovoj anketi za zaposlenike sudjelovala su 74 ispitanika iz odabranih gradova.

Tablica 13: Najveće prednosti gradova - zaposlenici

$prednosti Frequencies

		Responses		
		N	Percent	Percent of Cases
Prednosti grada[a]	Bogato kulturno povijesno nasljeđe	71	71,0%	95,9%
	Prirodne ljepote	27	27,0%	36,5%
	Porast mladih i mladih obitelji	2	2,0%	2,7%
Total		100	100,0%	135,1%

a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 13 vidi se mišljenje zaposlenika odabranih gradova o tome koje su najveće prednosti gradova u kojima rade. Na prvom mjestu nalazi se bogato kulturno – povijesno nasljeđe, zatim prirodne ljepote, te na trećem mjestu porast mladih i mladih obitelji. Iz ovoga se vidi kako je mišljenje stanovnika i zaposlenika o prednostima gradova u kojem žive/rade jednako.

Tablica 14: Najveći nedostatci gradova - zaposlenici

		Responses		
		N	Percent	Percent of Cases
Nedostatci grada[a]	U zimskim mjesecima nema adekvatne turisticke ponude	43	33,9%	58,1%
	Nedovoljna iskoristenost i promocija prirodnih i kulturnih bogatstava u turizmu	26	20,5%	35,1%
	Nedovoljna suradnja s drugim jedinicama lokalne samouprave	19	15,0%	25,7%
	Nedostatak dodatne turisticke ponude	36	28,3%	48,6%
	Ne znam/Ne zelim odgovoriti – nedostatci	3	2,4%	4,1%
Total		127	100,0%	171,6%

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 14 također se može vidjeti mišljenje zaposlenika o nedostatcima gradova u kojima rade. Najvećim nedostatkom gradova smatraju nedostatak adekvatne turističke ponude u zimskim mjesecima te nedovoljnu iskorištenost i promociju prirodnih i kulturnih bogatstava u turizmu koja je jako važna za privlačenje turista. Prema akcijskom planu SDŽ Tomljenović, Kunst, Hendija, Boranić (2009) potrebno je:

1. Stvoriti pozitivno okružje koje će poticati razvoj kulturno- turističkih proizvoda;
2. Uspostaviti sustav organizacije i mehanizme intersektorske suradnje;
3. Podići stupanj znanja i vještina potrebnih za razvoj kvalitetnih kulturnih turističkih proizvoda;
4. Podići standard interpretacije, opremljenosti i kvalitete kulturnih turističkih proizvoda;
5. Unaprijediti sustav protoka informacija, promocije i distribucije kulturnih turističkih proizvoda.

Na taj način se može utjecati na poboljšanje ovih nedostataka.

U tablici 15 prikazano je zadovoljstvo zaposlenika dostupnošću i kvalitetom kulturnih turističkih sadržaja.

Tablica 15: Zadovoljstvo zaposlenika dostupnošću i kvalitetom kulturnih turističkih sadržaja

		Dostupnost i kvaliteta kulturnih turistickih sadrzaja					
		Iznimno nezadovoljan/na	Nezadovoljan/na	Ni nezadovoljan/na ni zadovoljan/na	Zadovoljan/na	Iznimno zadovoljan/na	Total
Grad	Zadar	0	0	2	9	1	12
	Sibenik	0	1	5	5	0	11
	Trogir	0	2	6	3	1	12
	Split	0	4	10	13	2	29
	Solin	0	0	0	2	0	2
	Dubrovnik	0	0	1	5	2	8
Total		0	7	24	37	6	74

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 15 vidljivo je kako su zaposlenici uglavnom zadovoljni dostupnošću i kvalitetom turističkih sadržaja gradova u kojima rade. Isto mišljenje dijele i stanovnici odabranih gradova. Na pitanje „Kulturni turizam u gradu pozitivno utječe na njegov ukupni turistički i gospodarski razvoj?“ ispitanici su imali ponuđenu Likertovu skalu od 1 – 5 gdje je 1 = „u potpunosti se ne slažem“, a 5 = „u potpumosti se slažem“.

Tablica 16: Mišljenje zaposlenika o utjecaju kulturnog turizma na ukupni turistički i gospodarski razvoj grada

		Utjecaj kulturnog turizma na njegov ukupni turistički i gospodarski razvoj				
		Ne slazem se	Niti se slazem, niti se ne slazem	Slazem se	U potpunosti se slazem	Total
Grad	Zadar	0	2	0	10	12
	Sibenik	0	2	3	6	11
	Trogir	0	2	3	7	12
	Split	2	5	5	17	29
	Solin	0	0	0	2	2
	Dubrovnik	0	0	5	3	8
Total		2	11	16	45	74

Izvor: Izračun autora

Zaposlenici se u potpunosti slažu s tim da kulturni turizam utječe na ukupni turistički i gospodarski razvoj grada. Može se zaključiti kako zaposlenici gradskih uprava i turističkog sektora raspolažu sa brojkama koje potvrđuju njihov odgovor da kulturni turizam pozitivno utječe na razvoj grada te su u skladu s tim iznijeli svoje mišljenje.

Tablica 17: Mišljenje zaposlenika o utjecaju kulturnih manifestacija na povećanje broja posjetitelja

		Utjecaj kulturnih manifestacija na povecanje broja posjetitelja					
		U potpunosti se ne slazem	Ne slazem se	Niti se ne slazem, niti se slazem	Slazem se	U potpunosti se slazem	Total
Grad	Zadar	0	2	2	5	3	12
	Sibenik	0	1	4	2	4	11
	Trogir	1	0	3	5	3	12
	Split	1	3	7	10	8	29
	Solin	0	0	0	0	2	2
	Dubrovnik	0	0	1	5	2	8
Total		2	6	17	27	22	74

Izvor: Izračun autora

Može se vidjeti kako se zaposlenici turističkog sektora i gradske uprave slažu da povećanje kulturnih manifestacija pozitivno utječe na broj posjetitelja koji dolaze u odabrane destinacije.

Tablica 18: Zadovoljstvo zaposlenika valorizacijom kulturne turističke ponude gradova

		Zadovoljstvo valorizacijom kulturne turisticke ponude grada					
		Izimno nezadovoljan/na	Nezadovoljan/na	Ni nezadovoljan/na ni zadovoljan/na	Zadovoljan/na	Iznimno zadovoljan/na	Total
Grad	Zadar	1	1	6	4	0	12
	Sibenik	0	2	5	4	0	11
	Trogir	0	4	7	1	0	12
	Split	0	5	12	11	1	29
	Solin	0	0	0	2	0	2
	Dubrovnik	0	0	1	6	1	8
Total		1	12	31	28	2	74

Izvor: Izračun autora

Iz tablice 18 se može vidjeti kako zaposlenici nemaju izraženo mišljenje o valorizaciji kulturne ponude kojom raspolažu. Iz tog se može zaključiti kako bi svi gradovi trebali uložiti u daljnje utvrđivanje turističkog potencijala kako bi se poboljšala i iskoristila sva kulturna baština koju gradovi posjeduju.

Tablica 19: Mišljenje zaposlenika o utjecaju broja posjetitelja na punjenje gradskog proračuna

		Utjecaj broja posjetitelja na punjenje gradskog proracuna					
		U potpunosti se ne slazem	Ne slazem se	Niti se ne slazem, niti se slazem	Slazem se	U potpunosti se slazem	Total
Grad	Zadar	0	0	1	3	8	12
	Sibenik	0	0	3	3	5	11
	Trogir	0	1	2	3	6	12
	Split	2	2	5	8	12	29
	Solin	0	0	0	1	1	2
	Dubrovnik	0	0	3	3	2	8
Total		2	3	14	21	34	74

Izvor: Izračun autora

U tablici 19 je prikazano kako se zaposlenici u potpunosti slažu s tim da porast broja posjetitelja u odabranim destinacijama pozitivno utječe na punjenje gradskog proračuna kao što je već navedeno u poglavlju 5.4.. Samom većom potrošnjom na području gradova i većim prilivom sredstava od poreza koji pripadaju lokalnoj upravi, gradski proračun je to sigurno „osjetio“.

U slijedećoj tablici prikazano je mišljenje zaposlenika o utjecaju kulturnog turizma na povećanje turističke ponude i van turističke sezone.

Tablica 20: Mišljenje zaposlenika o utjecaju kulturnog turizma na povećanje turističke ponude i van turističke sezone

		Utjecaj kulturnog turizma na povećanje turističke ponude i van turističke sezone				
		Ne slazem se	Niti se slazem, niti se ne slazem	Slazem se	U potpunosti se slazem	Total
Grad	Zadar	0	3	1	8	12
	Sibenik	1	2	3	5	11
	Trogir	0	2	2	8	12
	Split	4	4	6	15	29
	Solin	0	0	0	2	2
	Dubrovnik	0	2	4	2	8
Total		5	13	16	40	74

Izvor: Izračun autora

Na pitanje „Kulturni turizam utječe na povećanje turističke ponude i van turističke sezone?“ zaposlenici u turističkom sektoru i gradskoj upravi se u potpunosti slažu s navedenim. Kulturna ponuda je uvijek tu i ne ovisi toliko o vremenskim uvjetima, samo je na gradovima kako i koliko dobro će to iskoristiti.

Tablica 21: Korelacija između „Utjecaja kulturnog turizma na ukupni turistički i gospodarski razvoj gradova“ i „Zadovoljstva zaposlenika valorizacijom kulturnom turističkom ponudom grada“

Correlations

		Utjecaj kulturnog turizma na njegov ukupni turistički i gospodarski razvoj	Zadovoljstvo valorizacijom kulturne turisticke ponude grada
Utjecaj kulturnog turizma na njegov ukupni turistički i gospodarski razvoj	Pearson Correlation	1	,195
	Sig. (2-tailed)		,095
	N	74	74
Zadovoljstvo valorizacijom kulturne turisticke ponude grada	Pearson Correlation	,195	1
	Sig. (2-tailed)	,095	
	N	74	74

Izvor: Vlastiti izračun

U svrhu testiranja H5 hipoteze korišten je test korelacije između varijabli „Utjecaj kulturnog turizma na ukupni turistički i gospodarski razvoj gradova“ i „Zadovoljstva zaposlenika valorizacijom kulturnom turističkom ponudom grada“. Kao što je vidljivo iz tablice empirijska vrijednost je veća od 5% što znači da se prihvaća početna hipoteza da zadovoljstvo zaposlenika kulturnom ponudom odabranih gradova pozitivno utječe na ukupan razvoj tih gradova.

6. ZAKLJUČAK

Osnovni cilj ovog istraživanja bio je analizirati važnost kulturnog turizma za razvoj gradova u Dalmaciji. Dobivenim rezultatima istraživanja može se zaključiti kako je kulturni turizam izrazito važan za ukupni razvoj gradova u Dalmaciji ali i šire. Zadovoljstvo lokalnog stanovništva i zaposlenika također djeluje na razvoj dalmatinskih gradova. Iz anketnih upitnika može se vidjeti kako su stanovnici nezadovoljni ponudom gradova izvan sezone jer su gradovi pusti, izuzev Splita koji proširuje svoju sezonu i stvara manifestacije i u zimskim mjesecima.

Također stanovništvo naglasak stavlja i na nedovoljnu iskorištenost besplatnih atrakcija koja bi također mogla u budućnosti donositi prihode, kao i na nedovoljan broj smeđe signalizacije koja bi pomogla kod pronalaska atrakcija. U nekim gradovima stanovnici su nezadovoljni sa suradnjom turističkih zajednica i gradske uprave čime se onemogućuje kvalitetan daljnji razvoj grada. Unatoč tome, vidljiv je napor turističkih zajednica u povećavanju broja manifestacija koje su privukle veći broj posjetitelja i time osigurale veću potrošnju turista koja se kroz različite multiplikativne efekte odražava na povećanje sredstava gradskog proračuna.

Zaposlenici turističkog sektora i gradskih uprava nezadovoljni su promocijom i radnim vremenima nekih od kulturnih atrakcija. Naime, smatraju da bi radno vrijeme trebalo biti duže, pogotovo u sezoni, ali i da bi neke atrakcije koje su zatvorene izvan sezone trebale raditi cijelu godinu. Smatra se da bi u osmišljavanje ponude gradova trebalo uključiti i lokalno stanovništvo jer i oni mogu imati puno ideja koje proizlaze iz njihovog viđenja ponude gradova. Također i zaposlenici turističkog sektora i gradskih uprava su svjesni kako nedovoljno surađuju i kako bi bili mnogo uspješniji da udruže svoje snage što dovodi do zaključka da su i stanovnici i zaposlenici svjesni svojih problema ali zasad nitko ništa ne poduzima po tom pitanju kako bi se postojano stanje promijenilo.

Može se zaključiti kako kulturni turizam uvelike doprinosi ukupnom razvoju gradova preko različitih područja djelovanja. Dobro organizirane kulturne manifestacije mogu direktno i indirektno pridonijeti razvoju samog grada. Također, povećanjem broja manifestacija koje upotpunjavaju ponudu kulturnog turizma dolazi do rasta broja zaposlenih čija je zadaća i dalje privlačiti turiste i promovirati mjesto kako bi potražnja za lokalnim manifestacijama rasla i na taj način ostvarivali dobri turistički rezultati.

Ostvarivanjem dobrih poslovnih i turističkih rezultata dolazi do priljeva određenih sredstava u gradskom proračunu grada. Povećanim brojem posjetitelja dolazi do povećane potrošnje u mjestima u kojima borave te na taj način putem raznih poreza i pristojbi dio sredstava odlazi u gradski proračun čija uprava ponovno može ta sredstva uložiti u daljnji razvoj grada.

Hrvatska je destinacija pogodna za razvoj kulturnog turizma i to bi trebao biti prvi motiv dolaska turista u nju ali je potrebno još puno raditi na tome da se poboljša ponuda ovih odabranih ali i drugih gradova koji nisu uzeti u ovom istraživanju. Dobrom suradnjom svih strana može se doći do zavidnih rezultata samo je potrebno uložiti veliki trud i financijska sredstva do kojih se danas može doći i preko Europske unije.

LITERATURA

1. Antolović, J. (2003): Ekonomsko vrednovanje graditeljske baštine, Mikrorad, Zagreb.
2. Blažević, I. (2009): Turistička geografija Hrvatske, Školska knjiga, Zagreb.
3. Curić, Z., Glamuzina, N., Tvrtko, V. (2013): Geografija turizma – regionalni pregled, Naklada Ljevak, Zagreb.
4. Geić, S. (2011): Menadžment selektivnih oblika turizma, Sveučilište u Splitu, Split.
5. Geić, S. (2007): Organizacija i politika turizma – Kulturološko ekologijski i sociogospodarski aspekti, Sveučilište u Splitu, Split.
6. Grubišić, S., Knežević – Grubišić, M. (2006): Šibenik, Vjesnik d.d., Zagreb.
7. Hunziker, W., Krapf, K. (1942): Die Grundriss der Algemeinen Fremdeverkersiehre, Zurich.
8. Jadrešić, V. (2001): Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni, Školska knjiga, Zagreb
9. Jelinčić, A. D. (2008): Abeceda kulturnog turizma, Meander, Zagreb.
10. Magaš, D. (2000): Razvoj hrvatskog turizma: koncepcija dugoročnog razvoja, Adamić, Rijeka.
11. Magaš, D. (1997): Turistička destinacija, Sveučilište u Rijeci, Hotelijerski fakultet Opatija, Opatija.
12. McKercher, B., du Cros, H. (2002): Cultural tourism: The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management, The Haworth Press, Inc..
13. Novak, G. (2001): Prošlost Dalmacije, Golden marketing, Zagreb.
14. Petrić, L. (2013): Osnove turizma, skripta/čitanka, Ekonomski fakultet Split, Split.
15. Petrić, L. (2011): Upravljanje turističkom destinacijom – načela i praksa, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split, Split.
16. Ravkin, R. (1983): Sociološki aspekti turističke kulture, Istarska naklada, Pula.
17. Richards, G. (1999): European Cultural Tourism: Patterns and Prospects, CABI, Wallingford.
18. Richards, G. (1996): Introduction: Cultural Tourism in Europe, CABI, Wallingford.
19. Štifanić, M. (2002): Sociologija turizma, Adamić, Rijeka.
20. Tomljenović, R., Kunst, I., Hendija, Z., Boranić, S. (2009): Plan razvoja kulturnog turizma Splitsko - dalmatinske županije, Prvi dio: Polazište za razvoj – analiza stanja, Institut za turizam, Zagreb.

21. Travirka, A. (1998): Dubrovnik: Povijest, kultura, umjetnička baština, Gorenjski tisk, Kranj, Slovenija.
22. Vrtiprah, V. (2006): Kulturni resursi kao činitelji turističke ponude u 21. stoljeću, Dubrovnik.
23. Vukonić, B., Čavlek, N. (2001): Rječnik turizma, Masmedia, Zagreb.
24. Vukonić, B., Keča, K. (2001): Turizam i razvoj: pojam, načela i postupci, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb.
25. Weber, S., Mikačić, V. (1999): Osnove turizma, Školska knjiga, Zagreb.

Internetski izvori:

1. apartments-pisak.com/split/
2. castellumtravel.com/hr/jednodnevni-izleti/sibenik
3. eknjiznica.unipu.hr/403/
4. smart-travel.hr/en/walk-along-the-walls-of-dubrovnik/
5. solin-info.com
6. solin-info.com/hr/info/o-solinu/
7. solin-info.com/hr/znamenitosti/solin-danas/
8. solin-info.com/hr/znamenitosti/znamenitosti/gospin-otok/
9. tztrogir.hr/52436/dogadanja/
10. visitsplit.com
11. www.adriagate.com/Hrvatska-hr/UNESCO-spomenici-Povijesni-grad-Trogir-Hrvatska
12. www.culture.net
13. www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=13743
14. www.kulturniturizam.com/dwnld/kultuno%20nasljede%20i%20tuirznam.pdf
15. www.meetdubrovnik.com/hr/dubrovnik-festivali-manifestacije/
16. www.min-kulture.hr/default.aspx?id=5220
17. www.mojsmjestaj.hr/apartmani-miki/3261
18. www.online-croatia.hr/hrvatska-dubrovnik-cultural-attractions.htm
19. www.sibenik-tourism.hr
20. www.trogir-apartments.co.uk/hr/razgledanje-znamenitosti-u-trogiru/
21. www.unesco.org

22. www.wikipedia.org

23. www.wikipedia.org/wiki/%C5%A0ibenik

24. www.wikipwedia.org/wiki/Split

25. www.zadar.travel/hr/o-zadru/crtice-o-zadru/18-12-2010/zadarski-barkajoli#.VpzzmVKK_WM

26. www.zadar.travel/hr/smjestaj/

SAŽETAK

Kulturni turizam ima veliku ulogu u razvoju gradova u svim područjima. Ovim radom prikazano je kako kulturni turizam utječe na pojedina područja društvenog i gospodarskog života odabranih gradova. Odabrani gradovi koji su sudjelovali u ovom istraživanju su: Zadar, Šibenik, Trogir, Solin, Split i Dubrovnik.

Istražilo se kako ponuda kulturnih manifestacija i ustanova te zadovoljstvo lokalnog stanovništva i zaposlenika djeluje na razvoj dalmatinskih gradova, zatim kako broj manifestacija utječe na broj posjetitelja, međuovisnost kulturnog turizma i broja zaposlenih kao i utjecaj na gradske proračune odabranih dalmatinskih gradova. Također, cilj je i analiza zadovoljstva stanovništva postojećom kulturnom ponudom odabranih gradova u svrhu unaprijeđenja i podizanja kvalitete iste.

Korištena metoda ispitivanja bila je metoda samopopunjavanja ankete te intervju. Analizom pribavljenih podataka i odgovorima na postavljena pitanja dobiven je zaključak o zadovoljstvu stanovnika i zaposlenika kulturnom turističkom ponudom odabranih dalmatinskih gradova. Pojedini elementi turističke ponude ocijenjeni su višim ocjenama, no još uvijek postoji prostor za poboljšanje. Posebno se naglasak stavlja na suradnju turističkog sektora, gradske uprave i lokalnog stanovništva. Dobrom suradnjom svih strana može se doći do zavidnih rezultata.

Ključne riječi: kulturni turizam, turistička ponuda, suradnja sektora

SUMMARY

Cultural tourism has a significant impact on the development of cities in all areas. Its influence on individual areas of social and economic life is the main concern of this thesis. The research has taken place in different cities among which: Zadar, Šibenik, Trogir,Solin, Split and Dubrovnik.

The main goal of the research was to see how the offer and the number of different cultural manifestations affect the number of visitors, but also how the satisfaction of local population affects the development of Dalmatian cities. Furthermore, to see the importance of interdependence of cultural tourism and the number of employees, as well as the influence on the individual city budget.

Also, one of the main goals was to do a research among the locals and hear their opinion about the offer itself, with the aim of improving and upgrading the quality of the cultural offer of individual cities.
The main research instruments were a questionnaire and an interview. With the analysis of the information gathered in the research, certain conclusions were made about the satisfaction of local people and employees with the present tourism offer.
Respective elements of the tourism offer got higher scores, but there is always room for development. The main emphasis is put on the tourism sector, the city administration and the local population, because a good cooperation between all three sides can lead to envious results.
Key words: cultural tourism, tourist offer, sector cooperation

POPIS SLIKA I TABLICA

Slike:

- Slika 1: Zadar
- Slika 2: Zadarski barkajoli
- Slika 3: Šibenik
- Slika 4: Trogir
- Slika 5: Split
- Slika 6: Solin
- Slika 7: Dubrovnik

Tablice:

- Tablica 1: Struktura ispitanika prema spolu
- Tablica 2: Struktura zaposlenika
- Tablica 3: Zadovoljstvo kvalitetom življenja stanovnika po gradovima
- Tablica 4: Najveće prednosti gradova - stanovnici
- Tablica 5: Najveći nedostatci gradova – stanovnici
- Tablica 6: Zadovoljstvo stanovnika o informiranošću o kulturnoj ponudi gradova
- Tablica 7: Zadovoljstvo stanovnika turističkim kadrom grada
- Tablica 8: Zadovoljstvo stanovnika dostupnošću i kvalitetom kulturnih turističkih sadržaja
- Tablica 9: Mišljenje stanovništva o utjecaju kulturnog turizma na ukupni turistički i gospodarski razvoj grada
- Tablica 10: Mišljenje stanovnika o mogućnosti postojanja strategije za upravljanje kulturnom ponudom grada
- Tablica 11: Sudjelovanje stanovnika u poboljšanju kulturne ponude gradova
- Tablica 12: Korelacija „Zadovoljstva stanovnika dostupnošću i kvalitetom kulturnom ponudom“ i „Utjecaja kulturnog turizma na ukupni turistički i gospodarski razvoj grada“
- Tablica 13: Najveće prednosti gradova - zaposlenici
- Tablica 14: Najveći nedostatci gradova - zaposlenici
- Tablica 15: Zadovoljstvo zaposlenika dostupnošću i kvalitetom kulturnih turističkih sadržaja
- Tablica 16: Mišljenje zaposlenika o utjecaju kulturnog turizma na ukupni turistički i gospodarski razvoj grada

- Tablica 17: Mišljenje zaposlenika o utjecaju kulturnih manifestacija na povećanje broja posjetitelja
- Tablica 18: Zadovoljstvo zaposlenika valorizacijom kulturne turističke ponude gradova
- Tablica 19: Mišljenje zaposlenika o utjecaju broja posjetitelja na punjenje gradskog proračuna
- Tablica 20: Mišljenje zaposlenika o utjecaju kulturnog turizma na povećanje turističke ponude i van turističke sezone
- Tablica 21: Korelacija između „Utjecaja kulturnog turizma na ukupni turistički i gospodarski razvoj gradova“ i „Zadovoljstva zaposlenika valorizacijom kulturnom turističkom ponudom grada“

PRILOZI

ANKETNI UPITNIK 1

Ovu anketu provodi studentica Ekonomskog fakulteta kao dio diplomskog rada. Anketa je anonimna. Molimo Vas da objektivno odgovorite na postavljena pitanja i tako doprinesete kvaliteti istraživanja. Ova anketa namjenjena je **stanovnicima odabranih gradova**.

1. Spol:

a) Muško

b) Žensko

2. Dob:

a) Do 18 godina

b) 19 – 30

c) 31 – 50

d) 51 – 65

e) Više od 65

3. Mjesto stanovanja:

a) Zadar

b) Šibenik

c) Trogir

d) Split

e) Solin

f) Dubrovnik

4. Razina obrazovanja:

a) Nezavršena osnovna škola

b) Završena osnovna škola

c) Završena srednja škola

d) Završeno visoko obrazovanje (stručni studij, sveučilišni studij ili doktorat)

5. Koliko ste zadovoljni kvalitetom življenja u Vašem gradu, s obzirom na mogućnost zadovoljenja osobno važnih potreba (socio-ekonomski status Vas i Vaše obitelji, prirodna okolina, kriminalitet u gradu i sl**.)?**

iznimno nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 iznimno zadovoljan/na

6. Što smatrate najvećom prednošću Vašeg grada?

a) Bogato kulturno - povijesno nasljeđe

b) Prirodne ljepote

c) Porast broja mladih i mladih obitelji

d) Ne znam/ Ne želim odgovoriti

e) Drugo _____

7. Što smatrate najvećim nedostatkom Vašeg grada u pogledu turizma? Koji su problemi koji se nužno moraju sanirati?

a)U zimskim mjesecima nema adekvatne turističke ponude

b) Nedovoljna iskorištenost i promocija prirodnih i kulturnih bogatstava u turizmu

c) Nedovoljna suradnja s drugim jedinicama lokalne samouprave

d) Nedostatak dodatne turističke ponude(tematski parkovi, tematski putovi, promocija i ponuda tradicionalnih jela,...)

e) Ne znam/Ne želim odgovoriti

f) Drugo_____

8. Smatrate li da Vaš grad ima perspektivne strategije za upravljanje kulturnom turističkom ponudom destinacije?

a) Da

b) Ne

c) Ne znam/ Ne želim odgovoriti

9. Biste li Vi kao stanovnik bili voljni sudjelovati u poboljšanju kulturne turističke ponude Vašeg grada?

a) Da

b) Ne

c) Ne znam/Ne želim odgovoriti

10. Jeste li zadovoljni informiranošću o kulturnoj ponudi Vašeg grada?

iznimno nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 iznimno zadovoljan/na

11. Jeste li zadovoljni turističkim kadrom u Vašem gradu?

iznimno nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 iznimno zadovoljan/na

12. Kako biste ocijenili dostupnost i kvalitetu kulturnih turističkih sadržaja? (povijesni spomenici, muzeji, galerije, i sl.)

iznimno nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 iznimno zadovoljan/na

13. Kulturni turizam u Vašem gradu pozitivno utječe na njegov ukupni turistički i gospodarski razvoj?

u potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 u potpunosti se slažem

14. Kulturni turizam pozitivno utječe na povećanje turističke ponude i van turističke sezone?

u potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 u potpunosti se slažem

15. Koji su nedostatci i smjernice za poboljšanje kulturnih turističkih sadržaja Vašeg grada?

_____

_____

_____

_____

ANKETNI UPITNIK 2

Ovu anketu provodi studentica Ekonomskog fakulteta kao dio diplomskog rada. Anketa je anonimna. Molimo Vas da objektivno odgovorite na postavljena pitanja i tako doprinesete kvaliteti istraživanja. Ova anketa namjenjena je **zaposlenicima u gradskoj upravi i turističkom sektoru** odabranih gradova u Dalmaciji.

1. Spol:

a) Muško

b) Žensko

2. Dob:

a) Do 18 godina (praktikanti)

b) 19 – 30

c) 31 – 50

d) 51 – 65

3. Mjesto rada:

a) Zadar

b) Šibenik

c) Trogir

d) Split

e) Solin

f) Dubrovnik

4. Razina obrazovanja:

a) Nezavršena osnovna škola

b) Završena osnovna škola

c) Završena srednja škola

d) Završeno visoko obrazovanje (stručni studij, sveučilišni studij ili doktorat)

5. Sektor rada:

a) Gradska uprava

b) Turistički sektor

6. Što smatrate najvećom prednošću grada u kojem radite?

a) Bogato kulturno - povijesno nasljeđe

b) Prirodne ljepote

c) Porast broja mladih i mladih obitelji

d) Ne znam/ Ne želim odgovoriti

e) Drugo _____

7. Što smatrate najvećim nedostatkom grada u pogledu turizma? Koji su problemi koji se nužno moraju sanirati?

a)U zimskim mjesecima nema adekvatne turističke ponude

b) Nedovoljna iskorištenost i promocija prirodnih i kulturnih bogatstava u turizmu

c) Nedovoljna suradnja s drugim jedinicama lokalne samouprave

d) Nedostatak dodatne turističke ponude(tematski parkovi, tematski putovi, promocija i ponuda tradicionalnih jela,...)

e) Ne znam/Ne želim odgovoriti

f) Drugo_____

8. Jeste li zadovoljni valorizacijom kulturne turističke ponude grada?

iznimno nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 iznimno zadovoljan/na

9. Broj kulturnih manifestacija u gradu utječe na povećanje broja posjetitelja?

u potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 u potpunosti se slažem

10. Povećanje broja posjetitelja pozitivno utječe na punjenje gradskog proračuna?

u potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 u potpunosti se slažem

11. Kako biste ocijenili dostupnost i kvalitetu kulturnih turističkih sadržaja? (povijesni spomenici, muzeji, galerije, i sl.)

iznimno nezadovoljan/na 1 2 3 4 5 iznimno zadovoljan/na

12. Kulturni turizam u gradu pozitivno utječe na njegov ukupni turistički i gospodarski razvoj?

u potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 u potpunosti se slažem

13. Kulturni turizam u gradu pozitivno utječe na povećanje turističke ponude i van turističke sezone?

u potpunosti se ne slažem 1 2 3 4 5 u potpunosti se slažem

14. Koji su, po Vama, nedostatci i smjernice za poboljšanje kulturnih turističkih sadržaja grada u kojem radite?

_____

_____

_____

_____